

СЕМЕЙНО ОГНИЩЕ
ИЛЮСТРОВАННО ДОМАШНО
СПИСАНИЕ.

Излиза всѣкий мѣсець

Редакторка: М. Недѣлкова-Попова.

ИЗДАВА ДРУЖЕСТВОТО „СЪЮЗЪ“

въ гр. Варна.

Година I. Ноемврий 1895 г., Врой 11.

ВАРНА.

Печатница на К. Николовъ.

1895

Съдържание на брой XI.

	Стр.
I. ЦАНИ ГИНЧЕВЪ Изводъ отъ Българския Алманахъ за 1895 год. Съ портретъ.	240
II. ДЪТСКИТЪ ВЪПРОСИ. (продължение отъ брой X). Превелъ: Т. Ганчевъ.	244
III. ХАРИЕТА БИЧЕРЪ СТОВЕ, (Изъ книгата „Момичета, които сж се прочули,“ на Сара. К. Болтонъ. Съ портретъ.	247
IV. ПЪТНИКА И ХРАМА НА ЗНАНИЕТО. Христо Недѣлковъ, Wheaton, Ill. America.	251
V. СМЪРТЪ ЗАРАДЪ СЕСТРА. Превелъ отъ руски: Т. Ганчевъ.	253
VI. УЧИЛИЩАТА И УЧИТЕЛКИТЪ НИ.	256
VII. ЗА МЛАДИ ДЪВОЙКИ, БЕСЪДИ ЗА ЗДРАВИЕТО НА ЖЕНАТА, (Продължение отъ X брой). М. Ив. Тимофеева.	257
VIII. ЖЕНАТА И ОБРАЗОВАНИЕТО Й.	261
IX. МЕНДЕРЧЕТА ПО КРАЙ ПРОЗОРЦИ: 1) Мендерче съ четири крака; 2) Мендерче съ чекмеджета. Съ двѣ иллюстрации.	261
X. ПО ОБЛЪКЛОТО: 1) Практична шапка; 2) Моя костюмъ. Съ двѣ иллюстрации.	262
XI. РАЗЛИЧНИТЪ ФРЕНСКИ МЕТОДИ ЗА ГОТВЕНИЕ. Отъ Мария Парлоа.	263
XII. МОНОГРАММИ.	264
XIII. ОБЯСНЕНИЕ НА ПРИБАВЕНАТА КРОЙКА НА 2-ТА. СТР. НА КОРИЦАТА.	
XIV. ОБЯВЛЕНИЕ.	

ОБЯСНЕНИЕ НА ПРИБАВЕНАТА КРОЙКА.

Съ настоящия брой се праща по една кройка за гащички на петгодишно дѣвойче.

Цѣлата кройка е задната половина, а безъ горното парче, е предната половина. Значи, че ще се скроятъ двѣ парчета съ цѣлата кройка и двѣ безъ горното парче. Следъ като се запишатъ парчетата, тогава се измѣрва кръста на дѣтето. Ако ще се закопчватъ гащичките понаберѣтъ се нѣколко гѣнки, тогава се нашива коланъ, съ 7 сантиметра широчина, за да остане около три, следъ като се прегъне и ошие.

Друго, коланя може да се направи толкова голѣмъ колкото е горната страна на гащичките, да се прегъне и ошие. Тогава точно отпредъ да се направятъ двѣ душки, само на отгорната страна на коланя, да се опримчатъ като илици и презъ тѣхъ да се прокара шеритче за вързване.

Коланя може да се остави толкова голѣмъ, колкото е долната страна на отдолното илече, на което да сж нашити шестъ копчета и толкова илици на съответствени страни по коланя на гащичките. Този начинъ е по-добъръ отъ колкото, когато се вързватъ, защото въ послѣдния случай тѣжината се прехвърля на раменѣтъ, а не на корема, нѣщо което е много по здравословно.

Долу крачелитъ се довършватъ, като се подгънатъ 2 — 2½ сантиметра и се прише нѣкоя тѣсна тантелка. Разбира се, че кройката може да послужи и за по-голѣми и по-малки дѣца стига да се намалатъ или увеличатъ измѣрванията.

ОТЪ АДМИНИСТРАЦИЯТА.

Умоляватъ се тѣзи отъ абонатитѣ ни въ Сѣверна България, съ исклучение на Софийския окръгъ, които не сж си внесли абонамента направо въ администрацията да иматъ пълно довѣрие на Г-на. М. М. Тимофеева, който е излъзълъ по своя частна работа, като книжаръ (русски издания) и внесълъ нему абонамента срѣщу издаденитѣ отъ него квитанции.

Въ Бургашкия, Сливненския и Старо-Загорския окръзи, абонатитѣ ни могатъ да иматъ пълно довѣрие на Г-на. Недѣлка Ив. Попова и си внесълъ нему абонамента срѣщу издаванитѣ отъ него квитанции.

Молимъ онѣзи отъ абонатитѣ ни, които сж се примѣстили отъ септемврий мѣсець, да явятъ въ администрацията какъвъ имъ е билъ по предишния адресъ и какъвъ е сега, защото броеветѣ, които имъ се пращатъ се връщатъ обратно, съ *отп.жт.уваг.*

СЕМЕЙНО ОГНИЩЕ

ИЛЮСТРОВАННО ДОМАШНО СПИСАНИЕ

ИЗЛИЗА ВЪ КРАЯ НА ВСЪКЪЙ МЪСЕЦЪ.

Година I.

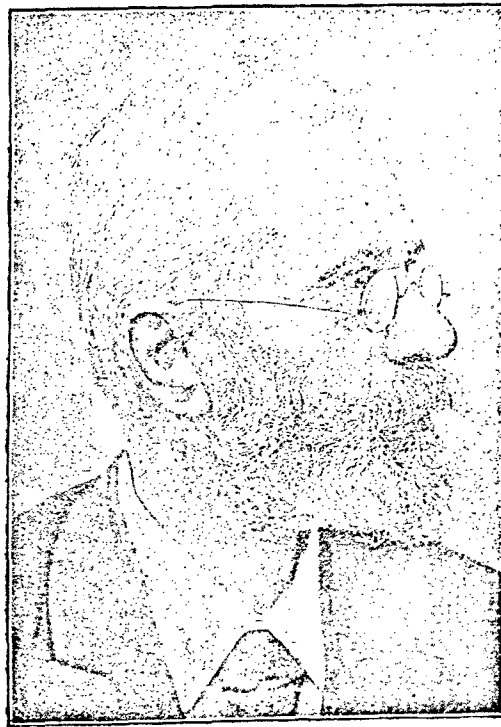
Ноември, 1895 год.

Брой 11.

ЦАНИ ГИЧЕВЪ.

(Изводъ отъ Българския Алманахъ за 1895 год.)

Цани Гичевъ е роденъ въ Лѣсковецъ на 1832 година. Първоначално се е училъ въ Лѣсковецъ по старата метода: на устница, псалтирь и пр., сетѣ въ Търново при Н. Михайловски. Гичевъ е ходилъ въ Букурещъ слѣдъ това да работи градинарството, а една година по-късно съ сжщата цѣль отишелъ въ Бѣлградъ съ конь, гдѣто спечелилъ пари и постѣпилъ въ тамошната гимназия. Подиръ това заминжалъ за Руссия и билъ волнослушатель по естественитѣ науки въ Киевскій университетъ. Като се завържилъ отъ Руссия, станжалъ учителъ 7 години въ с. Кара-Гачъ — Бесарабия, (начиная отъ 1862 година), години въ Руссе и подиръ въ Габрово до вѣстанието, когато билъ арестованъ и откаранъ въ Търново, гдѣто престоаялъ два мѣсеца въ затвора и подиръ учителствувалъ въ сжщия градъ до дохожданието на Русситѣ, когато билъ назначенъ въ комиссията за управлението на града. Избранъ билъ за членъ въ Окр. Управ. Съвѣтъ въ Търново 1 година, 2 години билъ председател на тоя Съвѣтъ. Билъ е депутатъ въ I Велико Народно Събрание по назначение, слѣдъ което назначенъ за Окр. Началникъ въ Рахово, подиръ преименуванъ на Управителъ. Слѣдъ туй назначенъ билъ за Училищенъ Инспекторъ въ Врачан. и Орѣховскій Окрѣзи, подиръ I ст. учителъ въ Ломъ и отъ тамъ премѣстенъ въ Търново, която длъжностъ занимава до смъртта си. Гичевъ е написалъ: *Български басни*, — Изд.

ЦАНИ ГИЧЕВЪ.

въ Руссе на 1870 година, а второто въ Търново на 1883 год.: *Учебникъ за земледѣлцето*, Руссе 1871 година; *Дѣвъ тономи* или неожидана срѣща, баллада, Цариградъ 1872 год.; *Катихизисъ за земледѣлцето*, Цариградъ 1872 година. Въ „Трудъ“ е помѣтилъ между другото: *Зналата стѣна*, повѣсть; *Писма за коренището и законитѣ на Българския языкъ*; *Ганчо Косерката*, повѣсть; *Женидбата*, повѣсть и пр. Той е членъ на Книжовното Дружество. Писалъ е разни статии въ „Цариградски Вѣстникъ“, „Македония“ и „Училище“. По рано Гичевъ се е подписувалъ *Шкиърисъ*.

Спомѣни за Цани Гичева.

На тазигодниния вѣстникарски съборъ особено привличаше вниманието на всички единъ срѣдновисокъ, възсухичькъ старецъ съ побѣтѣла коса и брада, едронабраздено лице, дебелъ, седловатъ носъ и живи, благи очи, на които едни голѣми старешки очила придавахъ още подобродушно изражение. Тоя старецъ, облѣченъ чистичко въ рединготъ отъ старо-моденъ крой, влѣзваше въ салона на Славянскате Бесѣда акуратно при отваришнето на всѣко събрание, сѣдаше си тихичко и съ най-голѣмо внимание слѣдѣше бурнитѣ препирни на младитѣ писатели и вѣстникари, като придружаваше всѣки по-живъ пасажъ отъ рѣчитѣ на „ораторитѣ“ съ своята сложна мимика. Който го видѣше, не можеше да не попита за името на

тоя интересен старецъ. Така „дѣдо Цани“ станж скоро най-извѣстната и популярна личностъ въ конгреса, а на банкета, съ който първия български вѣстникареки съборъ се закри, той бѣ предметъ на сърдечни овации. Приежествувайтѣ на тоя банкетъ помнжтъ, че веселия старецъ цѣла вѣчеръ бѣ окръженъ отъ рояци младежи, които съ него се мѣстѣхъ отъ кжтъ въ кжтъ, като пчели подиръ матица. Отъ време на време хомерически смѣхъ растърваше салона; кога погледнѣше човѣкъ отъ гдѣ иде смѣха, сигуренъ бѣше, че е отъ дѣдо Цаневата компания. И какъ майсторски знаеше той да занимава своята зѣпнжла аудитория! — Сѣднжлъ на единъ столъ, заобиколенъ отвредъ съ младешки глави, готови на всеки мигъ да се залолѣжтъ отъ смѣхъ, той разправяше своитѣ весели анекдоти, като че разказваше най-сериознитѣ работи. Отъ всичко се виждаше обаче, че той не на сила бѣ сѣднжлъ да забавлява своитѣ млади другари, а че усѣщаше нѣкакво вжтрѣшно неизрѣчено блаженство, гдѣто има възможностъ да бжде въ най-блиска допирка съ тѣхъ. Кржга около него ставаше отъ мигъ на мигъ пѣтисенъ, а той безъ да мари, че едва вече може да си движи рацѣтъ, продължава да гали съсь своитѣ погледи ту тоя, ту она слушателъ, а духовититѣ думи и парадокситѣ така се лѣжтъ изъ сладкорѣчнитѣ му уста — ту избухватъ като динамитъ и за кратко време разклатжтъ дебелата стѣна отъ младешки снаги.

„Дѣдо Цани обича младитѣ, съ тѣхъ той най-честитѣ се усѣща, защото съ тѣхъ се подмладява,“ ми шушнеше други единъ вегеранъ сжщата вечеръ, като мѣтане зявнестливо око на своя врѣстникъ, кой-сега бѣше се отървалъ отъ своитѣ ненаситни слушатели и скачаше на чело на едно дълго хоро отъ цухобради момци. И скачаше той съ гиздавоестия и пламъка на единъ двадесетгодишенъ момъкъ безъ ширка и насита. Най-сетнѣ хорото се скжса, но не се мнж много време и отъ къмъ горния край на масата, на която бѣхъ се натрупали сумма, млади, зачу се единъ високъ, слабъ, но сладъкъ теноръ. Кога се обжрижхъ — гледамъ, дѣдо Цани нѣе, съ всичкото напрѣжение на грждитѣ и душата си, една стара юнашка пѣсенъ. Строфитѣ се лѣжтъ една подиръ друга въ безконеченъ редъ, и гласа става все по-дрѣзгавъ и по-дрѣзгавъ. Нѣкакво неприятно чувство ме обзе. Дойде ми на ума, да го помолжъ да спре, но той не перкаше и да чус. Най-сетнѣ банкетъ се свърши. Единъ отъ най-последнитѣ излѣзохме ние двама.

Бѣше кждѣ 3¼ ч. сутренъта. Вече въ коридора на славянската Бесѣда студентъ вѣтръ ме прониза. Погледнжхъ стария си другаръ — излѣзълъ безъ връхна дреха. Взѣхъ го подъ ржка да вървимъ по-бържко, но той на всека крачка се спираше да ми разправя своитѣ впечатления отъ банкетъ, да ми дава съвѣти за това и онова... Наближавахме братовата му кжща, гдѣто той бѣше се установилъ, когато разговорътъ ни взѣ съвѣзъ сериозенъ характеръ. Предъ протката той застанж и почнж да ми развива своята „тракийска теория“. Азъ знаяхъ, че като залови тая своя любима тема, той нѣма тѣй скоро да свърши. Знаяхъ, че тя отдавна го вълнува, спомнихъ си че той бѣше ми љ излагалъ и писмено, и стараехъ се да го убѣдъж, че вижкамъ напълно въ неговитѣ доводи само по-скоро да се прибере, че сутрешния хладъ ставаше все по-чувствителенъ. Най-сетнѣ успѣхъ да го преклонюж да прекъсне спора. Той влѣзе въ двора, но преди да ми стисне за последенъ пжтъ ржката,

обжриж се къмъ мене: „Чувашъ ли, какво ти говорюж, хубаво да го запомнишъ. Каквото и да кажжтъ, ще дойде единъ день, когато всички ще признажтъ, че дѣдо Цани има право и че трактитѣ още не сж измрѣли, че тѣ още живѣжтъ между насъ“...

Вратцата се затвориж, и азъ си замнжхъ... Слѣдъ нѣколко деня дѣдо Цани лежеше на носилото. Тѣлесното и психическото сътресение отъ събора и банкетъ бѣ по-силно, отколкото той самъ е предполагалъ. Старото, но пламенно сърдце свѣтнж и изгорѣ като ракета, — и малкото прахъ, който останж отъ него, биде предаденъ на земята.

Слѣдъ погребението, което се извърши съ всичката честь, която се падаше на такъвъ заслужилъ работникъ, като Ц. Гинчевъ, азъ се завърнжхъ въ кжщи съ памѣтъ обзета всецѣло отъ моя старъ неравнимъ приятелъ. Спомнихъ си какъ за първи пжтъ бѣхъ се запозналъ съ него въ, едно отъ Орѣховскитѣ села, гдѣто той бѣше слѣзълъ да ревизува училището. Той по онова време бѣше училищенъ инспекторъ. Още тогава той бѣ ме удивилъ съсь своята способностъ, да привлича къмъ себе си проститѣ хора, да се разговаря съ тѣхъ, да ги разпитва за болкитѣ имъ, да ги поучва. И тѣ го зѣпахъ безъ сѣнка отъ недоверие, като единъ Господъ, и съ жедностъ ловѣхъ всека дума отъ устата му... Сега азъ разбирамъ, че тоя човѣкъ имаше всичкитѣ качества за единъ отличенъ етнографъ. Въ какво се състоеше неговото обаяние, тогава точно не можахъ да си дамъ смѣтка, но помнж, че дълго време още, слѣдъ като се раздѣлихъ съ него, ми се мѣркаше предъ очитѣ стария училищенъ инспекторъ, обкржженъ отъ старци, бабички, дѣчурлига, на които той продължаваше да разправя нѣщо. По-последъ често имахъ случай да се срѣщамъ съ него въ Орѣхово, гдѣто той окончателно успѣ да ме привлече къмъ себе си съсь своята благостъ и снисходителностъ. Косто мене особенно ме поразяваше и което не бѣхъ срѣщалъ до тогава у старци, то бѣ неговото съвършено приятелско отношение къмъ младитѣ. Чудѣхъ се, какъ тоя близу петдесетгодишенъ човѣкъ приема да се разговаря съ вчерашни дѣца по най-сериозни въпроси, безъ да имъ дава да чувствуватъ венката тѣжестъ на своя авторитетъ и безъ сѣнка отъ завистъ или презрѣние. Блазѣ томува, който е ималъ щастнето да бжде възлюбенъ отъ него! Той бѣше за своитѣ духовни чеда грижливъ отецъ, мждъръ свѣтникъ и искренъ насърчителъ. Днесъ като разгръщамъ писмата на покойния, намѣрвамъ не малко доказателство за това. Едно писмо имамъ особно, въ което той всецѣло е излѣлъ душата си, и отъ което нашата младежъ нѣка види, какво високо мнѣние е ималъ „дѣдо Цани“ за неж и какви надѣжди е възлагалъ той въобще на младото поколѣние.

„... Ще остане ли поне единъ слабъ екъ отъ нашитѣ проповѣди и ще ли трѣгнжтъ и други по нашитѣ тропи? Белкимъ ти до сега не си се увѣрилъ още, че въ природата нищо се не губи? Ами че като вижнешъ, ека, който ти отговоря, що е? Ти викай, па на околнитѣ стѣни е работата да отражаватъ ека... и нѣма, що да сторжтъ, ще го отражаватъ и ще го распространяватъ на вси страни като далгитѣ отъ хвърления въ тихата вода камъкъ, и тия далги все ще поклатятъ нѣкой прѣдметъ — поне най-слабата трѣвица накрая и, навѣрно, ще стреснжтъ нѣкоя нѣма рѣба, да се разшевели... А колкото за тропитѣ не си ли заблѣзълъ, че и най-скокливитѣ дивни кози и сърни вървжтъ по тропички, които сж

направени — утъпкани от тѣхнитѣ предшествующи, отъ които, може, много да сѣ попаднали въ нѣкоя капана, но кой ти гледа капана, — вървѣтъ. Ще вървѣтъ, ще вървѣтъ, ами който пробива тия тропи нему се держтъ краката отъ бодливитѣ кълбини, ораняватъ се отъ остритѣ кремъни на издраната отъ лошитѣ буйни порои стрѣмна почва и даже дракитѣ му окжсватъ колѣнитѣ и дрипитѣ, но нѣма нищо: той, ако е вѣщъ козарь, ще тури на колѣнитѣ си корави кози кожи и пакъ ще пробива презъ непроеходимия гжстакъ и дракалакъ. Тѣй ли е? Тѣзи тропи, когато станѣтъ нашитѣ кости на кибритѣ, а мѣсото на силитра за барутѣ, тѣзи тропи ще бждѣтъ прекрасни шосета, алеи, парки, и по тѣхъ ще се прохаждатъ хубавцитѣ на българската майка, подъ ржка съ годеницитѣ си, а задоменитѣ съ живитѣ, като рилски кошути дѣца. Това ще бжде! Ще бжде то, и си представи, че го гледашъ, — стига ти тая награда. Младитѣ сѣ добри — тѣ сѣ надѣждата, а безъ неж нѣма животъ; тя е крилата на живота. Нѣ пакъ ще потретѣж, на тия млади трѣбва да се поотжичатъ пжтеки, че тѣ идѣтъ, идѣтъ съ хиляди; идѣтъ съ мотини и лопати, съ сламки и барутѣ съ динамитѣ идѣтъ — погледни ги умствено по цѣла българска земя, погледни ги въ свѣтилищата — училищата, погледни ги въ пантеонитѣ — университетитѣ — сѣкой си готви сѣчива за общото шосе, гдѣто ти днесъ се привирашъ само съ голи ржцѣ да се дерешъ безъ никакъвъ халатъ... тѣ идѣтъ подирѣ ни и какъ идѣтъ? — съ прѣсни, нови, буйни сили и пламенна енергия, и тѣзи сили *нѣма да престанѣтъ*, ще се раждатъ тѣ невидимо, както невидимо се ражда всемирния животъ съ своя огненъ достъ — святото электричество... Нѣ пжтекиитѣ, пжтекиитѣ... тѣ трѣбва да бждѣтъ добрѣ обмислени, гдѣ да се прокаратъ: тѣ трѣбва да се прокаратъ тѣй, што да не ги караме да се мжжѣтъ да изхвърлятъ смѣта и буклука — да *спранимъ отъ боклукачивитѣ мѣста!* Тѣ и тѣхъ ще изчистѣтъ, нѣ ще изхажѣтъ много сила и време... *Народитѣ е като Черно море, или въобще като море, той, както и морето, не тврѣ дълго време боклука... шомъ се развълнува — вѣжъ боклука!* Билъ ли си ти край Черно море? То тѣй прави: мърша, удавници, разбити гнили кораби — вѣжъ, на края — на орлитѣ и гниението — ето що прави народа! и това го правѣтъ новитѣ сили, *хорото* за което казватъ, че никога не остарѣвало. Виждашъ ли си старо хоро? А колкото за *надничаритѣ* — цѣра му е лесенъ... Виждашъ ли си, какъ изпиква новото здание, когато стоп архитектора-стопанъ надѣ главата на долгеритѣ и какъ никои отъ надничаритѣ не смѣе да бърбори и да загълвиква другаритѣ си съ гълви, (глупости), а само се чува звънтението на чуковѣтѣ и хърхореннето на трионитѣ и рендетата? А кога се отстранѣ? — Масалитѣ сѣ готови, нѣкой си истървалъ отгорѣ теслата и вика другиму да му ж подаде; нѣкой рѣже съ триона, а дѣното на потуритѣ му се люлѣе като цѣдилка съ прѣсно спрение на овчарска кобилища, други си пали цигара въ калпака си, чирацитѣ носѣтъ варъ като трѣскава баба — ще чуешъ и похабни пѣсни и погани прекори, а надничнитѣ парници, печелени отъ стопанина съ солень потъ, вечеръ се трупатъ въ бездѣлнитѣ шепи на купища, на купища... За туй е казано: „япанъ уста дилъ, а яптъранъ устадъръ“ и — „коиъ се гонѣ отъ стопанското око.“ Надничаритѣ, мислишъ, не можѣтъ ли да работѣтъ? Ехеее! Ний въ младитѣ си години знаемъ, работяхме и безъ архитектори, нѣ

тогава ний се считахме и долгери, и архитекти, и стопани — сичко. А тогава имаше пламѣтъ въ грждитѣ и надѣжда — въ сърдието. Азъ, да ти ся не хвалѣ, нѣ има още мон ученици, конѣтѣ помнѣтъ думитѣ ми, които имъ казвахъ въ Руссе, Габрово и др. като имъ предавахъ и Законъ Божи: „Вий сте оизи, които иде да крѣпѣва народа, не съ вода, а съ „духъ и огнь“. и доживяхъ да ги видѣмъ на Шинка, на Видинското кале и т. н. да крѣпѣватъ. Колкото за труда ми азъ съмъ го вършилъ отъ дѣлжностъ както ми се диктува изъ вѣтрѣ — дѣлжѣте го вий младитѣ...“

Свонитѣ възгледи върху юношестото Цани Гинчевъ не може да не пренесе и въ училището, за което той бѣ роденъ. Неговата любовъ къмъ младото поколѣние, неговата способностъ да чете въ дѣтската душа бѣхъ удивителни. За това той бѣ обожаванъ отъ свонитѣ ученици, отъ момчета и момичета. Често той критикуваше гимназиалнитѣ програми, че сѣ претрупани съ всевъзможенъ наученъ баластъ. Него го болѣше, че дѣцата се измжчватъ и ходѣтъ блѣдни като смъртъ. „Едно нѣщо се изисква сега отъ васъ,“ пишеше ми той на 4 IV 1890 год. „да се намали материала въ долнитѣ три класса на гимназитѣ т. е. паралелнитѣ кръгове да се извържѣтъ и тия науки да се учѣтъ въ горнитѣ классове серпозно, а не дѣтински, които повече затѣняватъ дѣтския умъ, отколкото да го изострѣтъ: дѣтего не е способно за тѣхъ, възрастата му и умственитѣ му сили не му позволяватъ — не може да ги разбира, и най-послѣ се отчайва, и всичко пропада!... Бога ми, мене ми е жално да гледамъ дѣцата измжчени и блѣдни като смърти. Ний не ги оставяме да растѣтъ и догдѣ дойде — което може да дойде — до VI, VII кл., прохравва крѣвъ, — и край!...“

Вѣдния дѣдо Цани имаше може би и отъ друга страна право да негодува противъ нашитѣ претрупани програми. Нему умрѣ 18 годишна шера въ V классъ. Кой знае, да ли не е мислѣлъ за своето незабравимо чедо, когато ми пишеше, че „не оставяме дѣцата да растѣтъ и догдѣ дойде — което може да дойде — до VI, VII кл., прохравва, крѣвъ, -- и край“... Гинчевъ бѣше образцовъ свиругъ и баща, но нещастнето съ хубавото му дѣте, единичната му подраствѣла шера, която той много обичаше, бѣ го нагласило по едно време песимистично! Тоя песимизмъ обаче дълго време не трая, и дѣдо Цаневата жизнерадостна философия нави. Тамъ, гдѣто не помагаше философията, дѣдо Цани си помагаше съ нѣкое весело сравнение, и обикновенно хуморътъ заливаше тжгата. Единъ день бѣхъ му се нѣщо оплакалъ, че пмазъ болни въ кѣши. „Семейния животъ е такъвъ“, ми писа той за да ме утѣши, „защо го сравняватъ съ баниа, на която дѣното *пари* и като втѣзе човѣкъ въ нея, изпърво цапа, плѣска, плава, вика, и се весели богато, но като се умори и стѣлѣ на дѣното, усѣща, че пари: „пари“, казва той на преждевѣзлитѣ, „не можъ да стоѣ на краката си, — дѣното пари.“ — „И мене пари, му отговаря питаня... ама една (кракъ) дигай, другия слагай, — върви то: ний тука тѣй ѣ караме“... и той зема съвѣта за правило и си кара и той съ свичитѣ кжлающѣ се... Пари дѣното на семейния казанъ... и мене ми е напарило и още какъ?... Ти знаешъ, може бити, че преди три години предадохъ на черната земя дъщеря отъ V классъ на 18 години... пари!... но не може да се избѣзе отъ тоя горѣщодѣлъ къзанъ. Ей тѣй, една ще дигаме, другия ще слагаме, догдѣ склопимъ очи, но дано въ послѣдния

минута, не ни упрѣкне съвѣстѣта ни, че не сме търпѣли горѣщото дѣно на семейния казанъ . . .“

Това „данѡ“ бѣше за Гинчева съвѣсмъ излишно. Той склопи очи съ чиста съвѣстѣ, та едва ли е имало човѣкъ така да се жертвува за своята челядъ като него; а че не ще му било твърдѣ легко да излѣзе на глава съ нуждитѣ на „семейния казанъ“, това не ще дума! „Желаетъ ми още 40—50 сурвакета, благодарѣжъ, — ми пише той, но нѣка ти даде Господъ 4—5 синове и двѣ, три дѣщери, и като наченешъ да ги обдържашъ въ училищата и платата да изхвърква изъ шепата всѣки мѣсецъ, ще видишъ, какъ се проживѣва сурвакетата съ бѣли власи.“

Като старъ труженикъ, Гинчевъ имаше право да иска стипендии за своитѣ дѣца, но не ли бѣше съ мекитѣ очи, той не можа даже едно свидѣтелство за бѣдностъ да си извади. Азъ съмъ увѣренъ, че той не се е нито опитвалъ, да отиде въ градския свѣтъ, да понска оцѣнка на имуществата си. Какъ да отиде, — боялъ се е вѣроятно да не му натѣкнатъ за воденичката при Орѣхово, която той бѣ си купилъ съ малкото економийки отъ инспекторската служба и която навѣрно не му е принасяла по-вече отъ стотина лева приходъ! Такъвъ съвѣстенъ човѣкъ бѣше той безподобенъ по своята морална чистота старецъ. Колцина много по-богати отъ него и съ много по-малобройна челядъ сполучихъ да натѣкнатъ синоветѣ си на държавни степенди, — той не успѣ, че му бѣхъ жѣбитѣ тѣпи и така продължава той да се мѣчи до послѣдния си дихъ. „Колкото за пособieto на сина ми, жално ми е, че г. министъръ нѣма да се съгласи, безъ свидѣтелство за бѣдностъ, да му се отпусне пособие . . . значи че моитѣ коси сѣ побѣлѣли напрасно и очитѣ сѣ запрѣли отъ вѣтъра, а не на труженическото поприще . . . какво да се прави? Не ме е далъ Господъ съ остри зѣби и съ уста, рѣгнѣти съ лопата . . . не съмъ кривъ, сѣдницата, види се, тѣй ме орисала . . . Знаешъ ли колко неприятели азъ имамъ, защото ми сѣ тѣпи зѣбитѣ? Кой ще ми издаде свидѣтелство? „Човѣкъ би рѣкълъ, че при толкова семейни грижи той старецъ би трѣбвало на три да се пречупи и нищо друго да не вижда вънъ отъ семейния си горѣщодѣнъ казанъ. Но дѣдо Цани не бѣше отъ това тѣсто човѣкъ. Коситѣ побѣлѣли необлѣтели, дѣната облѣчени необлѣчени, изучени неизучени — той не се отчайваше и което е още по-чудно, той освѣтъ гдѣто редактираше списанието „Трудъ“ (Богъ знае съ какви мѣки!) намѣрваше и въ най-голѣмото си утѣсенение време за научни занятия. Тѣзи занятия му помагахъ да забрави много незгоди на живота. Покрай дѣщата му — тѣ бѣхъ единичката му утѣха и наслада.“

Огромнитѣ етнографически материали, които той бѣ събралъ въ течение на своята дѣйностъ между народа, бѣхъ една неизчерпаема мина, която той полегка легка разработваше. Оттукъ излѣзе неговия превъзходенъ трудъ по народната медицина, оттукъ той снабдяваше всѣки наши по-лични списания съ народни пѣсни, приказки, баяни, врачувания, оттукъ се поеше и неговиятъ не особно красивъ, но здравъ като нашитѣ балкански кончета, пегасъ и пр. Едва ли има у насъ въобщо човѣкъ, който тѣй добръ и отблизо да е познавалъ народа, като Ц. Гинчева. Излѣзълъ самъ изъ народа (младиятъ Цани дълго време е билъ просто чираче — градинарче); той бѣ награденъ съ всѣки качества на единъ добъръ народоукъ. Той имаше това „je ne sais quoi“, което неволно привлича

простолюдieto, отваря сърдцата и устата. Самата негова поява дѣйствуваше като разковниче и тамъ, гдѣто други не виждахъ нищо, той четѣше ясно като по книга. Колко пѣти съмъ се чудилъ, какъ може той да застави най-недовѣрчивитѣ врачки, да му искажѣтъ и най-скрититѣ си мисли и да му диктуватъ своитѣ формули, които се пазѣтъ обикновенно като свещени!

Дѣтскитѣ въпроси.

(продължение отъ брой 10).

Какъ, прочее, трѣбва да постѣпяме, ако дѣщата се обръщатъ къмъ насъ съ въпроса „защо?“ Ще отговорѣжъ пакъ съ примѣръ. Случи ми се веднѣжъ да видѣхъ такъва сцѣна: Едно четиригодишно момче дотегнѣло на господина X, съ разни глупави въпроси като „защо хвъркнѣ тази птица?“ Господинъ X., къмъ когото момчето се обръщаше съ въпроситѣ си, се случи доста досѣтливъ и отговаряше: „защо да не хвъркне?“ Това ме доведе до едно съображение. Азъ заключихъ, че съ малкитѣ дѣца, даже и съ такива, които нѣматъ още и три години, най-добръ е да се отнасяме приблизително по този начинъ, както що постѣпи въ дадения случай господинъ X. Може би дѣтето да отговори: „за това, защото си иска“ или както и да е иначе. Въ всѣки случай, отговора по нѣкога показва, че преди да бѣде зададенъ въпроса, обяснението е готово въ главата на дѣтето. Напримѣръ: Едно тригодишно момиченце попитало: „защо хвъркнѣ тази птица?“ Каза ли му: „отговори сама“ и тя отведнѣжъ каза: „за това, защото птичката мисли, че тамъ има червейчета.“ Тази илюстрация показва, че отговора у дѣтето предварително е билъ готовъ и кой знае, каква бъркотия би се внесло въ главата му ако той (отговора) се внушеше на дѣтето подъ друга, каква и да е, форма.

Твърдѣ интересно е да наблюдаваме дѣтето, когато се обръщаме по такъвъ начинъ къмъ него. Личи, че неговиятъ умъ получава и удовлетворение и сила. Разбира се, че отговоритѣ и обясненията не биватъ всѣкога вѣрни. Обаче, съ течение на времето, ний можемъ — така или иначе — да ги направимъ напълно правилни и точни. Но още по-полезно ще бѣде, ако оставяме щото дѣтето самѡ да си отговори на въпроситѣ; това ни дава възможностъ да сѣдимъ за онова, що се върши въ неговия умъ.

Нѣкой може да ми възразѣтъ, че такъва обноска не удовлетворява дѣтето и има сухъ характеръ. На това азъ, отъ своя страна, ще възразѣжъ: въ всѣки случай такъва система е полезна. тѣй като въ нежъ нѣма нищо наси-

ственно, форсирующе, па освѣнъ това и аргументацията на по-старитѣ, освѣнъ лоши прилички, въ резултатъ дава твърдѣ малко.

Нѣкои се боѣтъ, че ако оставимъ дѣцата сами да си отговорятъ на въпроситѣ, тѣ съвършено ще престанатъ да ни питатъ.

Това възражение е право. То се знае, че ний трѣбва да поощряваме дѣтето. Но въпроса се заключава въ това: какъ трѣбва да направимъ това най-добрѣ. Ако се позамислимъ въ сжщността на работата, то ще се убѣдимъ, че, като оставяме дѣтето само да си отговори, ний искаваме довѣрие на неговия умъ — нѣщо, което, въ всѣки случай, се явява като най-добро поощрѣние, което ний отъ своя страна можемъ да му дадемъ. Ний го подбуждаме да намѣри обяснения и правилно да ги формулира и съ това му даваме да почувствува и цѣната на обясненията. Отъ друга страна пакъ нѣма причини да се отказваме отъ да отговаряме рѣшително на всичкитѣ дѣтски въпроси. Това би било жестоко. Обаче, съ течение на времето, ний сме длъжни да измѣнимъ обращението си къмъ дѣтето и да станемъ негови най-близки помощници и другари въ уметвенното му развитие.

Могатъ така сжщо да възражатъ, че като не отговаряме на въпроситѣ, ний лесно ще изгубимъ авторитета си предъ дѣтето. Азъ не мисля, че всичкитѣ нелѣпи „защо?“ могатъ да ни лишатъ отъ извѣстно уважение предъ дѣтето, което за насъ е толкова много скъпо. Напротивъ, трудно е да си прѣдположимъ, като съ какви ли блѣстящи отговори ний бихме могли да спечелимъ уважението на дѣтето, та макаръ и на такъвъ въпросъ като: „защо припка кончето?“

Ами какво трѣбва да се прави, ако дѣтето пита напр. за такива нѣща: „Ако тато ни обща толкозъ много, то защо излиза отъ къщи?“

Този въпросъ не е по силитѣ на дѣтето и ако го попиташъ „какво мисли самò върху това,“ то може би ще отговори „не знаѣ.“ Какво трѣбва да се прави съ такова дѣте?

Длъжни сме да *обяснимъ*.

Въспитателтъ, чрезъ своитѣ въпроси, може да приготви дѣтето, догдѣто то още не е въ състояние да даде нѣкакъвъ отговоръ. Тогава дѣтето, може би, ще даде такъвъ отговоръ: „за това, защото той иска да види другитѣ, които обича или които обичатъ него,“ или пакъ „за това, защото трѣбва да извърши тази или онази работа.“ Въ всѣки случай, когато се даде отговоръ, той трѣбва да бѣде отговоръ на дѣтето, а не на по-стария.

Да допустнемъ, че имаме работа съ съобразително дѣте и че то ни запита: „защо гори

огньтъ?“ Какво ще се прави тукъ? Да го попитаме: „какъ мислишъ ти за това?“ не би ни довело до никакъвъ резултатъ. Дѣтето напраздно би напругало силитѣ си. Тукъ, разбира се, се изисква, чрезъ примѣри, да разяснимъ на дѣтето и постепенно да отиваме къмъ пълното обяснение. Ний трѣбва да се стараемъ при това, щото дѣтето да не си въобрази, че всичко това е знаило и по-преди; трѣбва да му покажемъ, че хората много сж се трудили догдѣто да изнамератъ законитѣ за гореннето и че то *трѣбва още да почака*, ако иска да узнае *всичко*. Книгитѣ ще му разкажатъ за това по-постѣ.

При това ний трѣбва да имаме предъ видъ двѣ обстоятелства. Трѣбва сериозно да се отнасяме къмъ дѣцата и да не ги поставяме въ смѣшно положение. Дѣцата твърдѣ много се боѣтъ отъ присмѣхъ и благодарение на това често пакти ставатъ надутти фанфарони.

Отъ казаното до тукъ, можемъ да извадимъ слѣдующитѣ двѣ заключения;

1) *Не трѣбва да допуцваме щото други да мислятъ за дѣцата.*

2) *Трѣбва да се грижимъ щото дѣтскитѣ умове да не се обръменяватъ съ детали (подробности)*

Тѣзи два принципа могатъ напълно да се приложатъ къмъ много въпроси, що задаватъ дѣцата, но не и къмъ всички. Дѣцата често пакти питатъ за *имената на предметитѣ*. Разбира се, че тѣзи два принципа сж неприменими въ дадения случай. Тукъ дѣцата всецѣло зависатъ отъ по-старитѣ и, мѣтъ ми се струва, ний зимаме твърдѣ голѣма отговорностъ върху си, ако не имъ съобщимъ имената, които тѣ искатъ да знаатъ. Тѣ биха измислили свои названия, ако ний нещемъ да имъ кажемъ сжщноститѣ, а отъ това, разбира се, тѣхното развитие губи доста много. Но ако дѣцата питатъ за *употреблението на шиятата*, тогава казанитѣ принципи сж приложими и ако ний имъ отговаряме небрѣжно, то съ това спираме не само тѣхното *размисление*, но и *наблюдението* имъ.

Дѣтскитѣ въпроси сж тѣй разнообразни, както и дѣтскитѣ натурни.

Много мжно е да се подведатъ въпроситѣ подъ извѣстна група отъ гледна точка на дѣцата; по-лесно е да се групироваатъ тѣ отъ гледна точка на възрастнитѣ. Ний тѣй ще и да направимъ.

1). *Въпроси, на които отговоритѣ не знаемъ.*

2). *Въпроси, на които не искаме да отговоримъ.*

3). *Въпроси, на които можемъ и искаме да отговоримъ.*

Да засѣгнемъ първата група. Нанестина, твърдѣ смѣшно би било да засѣгаме тѣзи въ-

проси, ако за това не ни заставахъ отговоритѣ що сж дадени на дѣцѣта чистосърдечно отъ хора, които, очевидно, не сж имали никакво понятие за онова, за което сж разказвали. Такива отговори всички помнимъ. Дѣцѣта си отиватъ или съвсѣмъ не удовлетворени, или пакъ съ такива криви понятия, които, по своята нелѣпостъ, поразяватъ всѣкого, който ги чуе. Та при такива свѣдения така и трѣбва да си отиде всѣко едно дѣте, като че ли получава захаръ отъ нѣкоя бакалница. Колко дѣца слушатъ най-глупави обяснения за механизма на желѣзницата и т. н.!

Разбира се, че онѣзи, които даватъ на дѣцѣта такива глупави обяснения, зиматъ върху си голѣма отговорностъ; тѣ подпиратъ, тѣй да се каже, растящия умъ съ отживѣли работи. Простия отговоръ „не знаѣхъ,“ безъ друго, би билъ много по-полезенъ, отъ колкото разни нелѣпости, каквито така често слушатъ дѣцѣта. Може да ми се възрази, че старитѣ отговарятъ така, *както можтъ*; че за хората изобщо е твърдѣ трудно да се признажтъ сами въ незнание, особено когато сж лице съ лице съ дѣтето и че, най-послѣ, е твърдѣ вѣроятно, че сами тѣ не знажтъ въ що сж неправилни или непълни отговоритѣ имъ. Не ще сжмнѣние, че за да знаемъ въ що сме невѣжни, трѣбва извѣстна съобразителностъ, но азъ искамъ да кажъ, че ако ний сами не разбираме това, което обясняваме на дѣцѣта, то по-добрѣ е да се признаемъ въ незнание, отъ колкото да ги лъжемъ. Какво ще стане на дѣтето когато то узнае, че по-старитѣ не сж непогрѣшими! Какъ тежко ще бжде за него това откритие, особено ако то стане — както често се случва — тогава, когато дѣтето има най-голѣма нужда отъ нравственна поддръжка!

Че е по-добрѣ да се признаемъ въ незнание, отъ колкото да вкарваме дѣцѣта въ заблуждение, това почти не иска доказателства.

Стига да сме справедливи и да обичаме дѣцѣта, възпитателното дѣло ще напредне. Чувството на истинска симпатия ще ни помогне да заведемъ съ дѣтето такъвъ разговоръ, што послѣдното слѣдъ време ще бжде подготвено да отговаря на въпроситѣ ни. Да вземемъ при мѣръ. „Защо мойто канарче застава на единъ кракъ когато иска да спи?“ — пита дѣтето. Може би, подобенъ въпросъ никога не ни е тревожилъ. Ако изслушаме наблюдението на дѣтето, ако изкажемъ симпатията си къмъ него, ний не само ще му кажемъ това, което само не знае, но още ще го насърчимъ да бжде откровенно и преданно къмъ насъ въ всичкитѣ си затруднителни обстоятелства.

Не трѣбва да ни смуцава това, че дѣтето щѣло да захване да се отнася злѣ къмъ насъ, ако не умѣемъ да отговоримъ на въпроситѣ му. То ще уважава нашата правдивостъ, по-вече ще се облѣга на насъ и по-вече ще ни вѣрва, когато *сме въ състояние* да отговоримъ на въпроситѣ му; освѣнъ това, нашата симпатия къмъ него, така сжщо, не ще остане безъ оцѣнка, а любовта — по моето мнѣние — е най-голѣмото добро, което само ний можемъ да на дѣтето.

Отъ тукъ ясно можемъ да видимъ какъ трѣбва да постѣпваме съ всѣки въпросъ, на когото не умѣемъ да отговоримъ, по причина на културното развитие на дѣтето.

Да минемъ сега къмъ втория разредъ, къмъ разреда *въпроси, на които не искаме да отговаряме*. Джонъ Локкъ, който въ трактата си за възпитанието има работа съ дѣца, на които слѣдъ време предстои да заематъ високо положение, като хора богати и влиятелни, — се грижи доста за това, што по-старитѣ да отговарятъ на дѣтскитѣ въпроси. Обаче ний, които имаме работа съ дѣца отъ толкова разнообразни съсловия и положения, съ дѣца, които въ единъ день слушжтъ и виждатъ много по-вече нови нѣща, отъ колкото ще чуе и види Локковия „младъ джентлеменъ“ въ единъ мѣсець, — дохождаме до друго заключение. Па даже и самъ Локкъ прави въ единъ случай исключение. „Ако случайно — казва той — любопитството застави дѣцѣта да питатъ за онова, за което нетрѣбва да знажтъ, много по-добрѣ е, да имъ кажемъ направо, че това не е по тѣхнитѣ сили, отъ колкото да ги неиратимъ съ невѣрни или повърхностни отговори. Послѣдното правило на Локка, ний трѣбва да приспособимъ малко по на широко. А какъ ще постѣпимъ? Трѣбва ли напр. да поощряваме дѣтето да иска обяснения преди да направи това, което се иска отъ него? Нѣкои хора — доста разбрани въ други отношения — твърдятъ, че ний всѣкога трѣбва да мотивираме заповѣдитѣ си. Азъ никакъ не искамъ што да не даваме обяснения за постѣпкитѣ си, ако за това имаме време и ако го смѣтаме за умѣстно. Но, разбира се, на всичко трѣбва да има мѣрка. Помниж една сѣбна. Веднѣжъ бѣхъ у единъ мой приятель. Отъ съсѣдната стая идеше димъ. Приятеля ми убѣждаваше съ разни аргументи (доказателства) четиригодишното момиченце, което искаше отъ него обяснения, „защо да затвори вратата.“ Менъ ми се струва че тукъ, както и въ много такива случаи, да се даватъ обяснения ще бжде май *прекалено*. Защо да не научимъ дѣцѣта да уважаватъ чуждитѣ же-

лания, когато въ последнитѣ нѣма нищо лошо; защо да не ги научимъ на учтивость и любезность, ами да имъ даваме всекога точни обяснения за това, което се иска отъ тѣхъ? Освѣтъ това, като научимъ дѣцата да очакватъ всекога подробни обяснения на даденитѣ имъ заповѣди, нима не ги подхвърляме на истинска опасность? Единъ примѣръ. Дѣтето се надвѣва на прозореца и всека минута рискува да падне. Ний едвамъ имаме време по-скоро да му извикаме да се махне отъ тамъ, а камо ли да му доказваме слѣдствието, ако не изпълни думитѣ ни. При втората група въпроси ний имаме работа или 1) съ въпроси, които ни се задаватъ просто отъ любопитство, или 2) съ неумѣстни въпроси, или 3) съ щекотливи въпроси, за обясненията на които е доста само тактъ отъ страна на родителитѣ или възпитателитѣ. За изгубване скромность, нѣма защо да се боимъ. Освѣтъ това, къмъ тази група трѣбва да отнесемъ и онѣзи въпроси, на които не искаме да отговоримъ на часа, когато ни питатъ. Причината за това е съвсѣмъ проста. Добрѣ възпитаното дѣте, което вѣрва въ родителитѣ си и се уповава на обѣщанията имъ, ще се задоволи отъ тѣхния отговоръ; „другъ пжтъ ще ти раскажж това.“ Ако ли дѣтето е нетърпѣливо и нѣма довѣрие въ родителитѣ си, то нѣка се приучи да чака, а тѣ — да се научатъ да бжджтъ достойни за вѣрване.

Да преминемъ сега къмъ третата група. Какъ е най-добрѣ да постъпваме съ *въпроси, на които искаме да отговоримъ?* Къмъ тази група спадатъ толкова разнообразни въпроси, щото на гледъ даже нѣма и възможность да влизаме въ подробното имъ разглеждане. Обаче всичкиитѣ трудности, що се представятъ при тѣхъ, падатъ, щомъ си припомнимъ мъдрото правило на английския педагогъ Thring'a „никой не трѣбва да върши за друго това, което този последний е длъженъ да направи за себе си.“ Ний трѣбва да се отнасяме съ благодарность къмъ дѣцата, които ни задаватъ въпроси, тъй като, съ тѣзи въпроси, тѣ ясно ни посочватъ онова, отъ което иматъ най-голъма нужда. Обаче; не трѣбва да забравяме и това, че дѣтето, което ни пита, не всекога върши това просто отъ едно любопитство. По нѣкога то иска да провери своитѣ знания, въ които се сжмнѣва. По нѣкога, като мислимъ твърдѣ много зарадъ дѣцата си и като разрѣшаваме най-малкитѣ имъ сжмнѣния и недоумѣния, ний преждевременно приготвяме отъ тѣхъ старци и убиваме въ тѣхъ всекаква самостоятельность и интересъ къмъ живота. Къмъ въпроситѣ отъ

третята група трѣбва да се отнасяме, като се ржководимъ отъ такива принципи.

Ний дадохме повърхностно мнѣние по въпроситѣ, що ни интересуватъ. Както и да е, по менъ ми се чини, че можехме да докажемъ, че ако искаме да направимъ за нашитѣ дѣца онова което е добро, трѣбва много обмислено и предпазливо да се отнасяме къмъ тѣхнитѣ въпроси. Развитието на дѣтския умъ завнен доста много отъ нашето обхождане съ тѣхъ, а щасливата зрѣлость, отъ своя страна, завнен отъ развитието на дѣтския умъ въ ранната възраст.

Остава да кажемъ пѣколко думи за разнообразието на дѣтскитѣ натури. Има дѣца, които никога не задаватъ въпроси. Има дѣца, които трѣбва да се подбуждатъ къмъ въпроси. Има мечтателни дѣца, които обичатъ никой да да не ги закача и които задаватъ въпроси на по-старитѣ само за да ги заставатъ да говорятъ, а сами въ това време да останжтъ непобутнжти въ своитѣ мечтания. Има пѣргави дѣца, които мислжтъ, и които съ въпроситѣ си показватъ правилния вървежъ на своитѣ умственни способности. Има и много други дѣтски натури. Обаче между всичкитѣ тѣзи пѣма ни една, на която при въпроситѣ да не е полезна най-нежна симпатия и на която не би било вредно обрѣменияванието съ всекакви различни знания.

Ще завършимъ съображенията си съ думитѣ на Джонъ Локка. „Велико е дѣлото на възпитатели — казва той — да образува душата . . . да ѣк направи способна за да добне вѣрни възгледи за пѣната.“ Като помнимъ горѣномѣнжтивъ съвѣтъ на Thring'a и тѣзи думи на Локка, трѣбва да се отнасяме сериозно къмъ дѣтскитѣ въпроси. Ний нѣма да се приемиваме на тѣхъ, нѣма да ги презираме легкомислено, а напротивъ, ще се стараемъ — безъ да повредимъ на индивидуалностьта на дѣтето — да помагаме постепенно за развитието на ума му, за да достигне до пѣна и съвършенна сила.

ХАРРИЕТА БИЧЕРЪ СТОВЕ.

арриета Бичеръ Стове се родила на 14-юний, 1811. въ скромния си бащинъ домъ, въ Литчфилдъ, Коннектикутъ, Америка. Кжщата била вече пѣлна съ дѣца, тъй като тя била седмото, а най-голъмото едвамъ ли имало единадесетъ години.

Баща ѣ билъ священникъ, человекъ съ отличенъ умъ, и весело настроение, усърдно проповѣдвалъ, не само въ градеца си, но и изъ околнитѣ села. съ тлѣстата годишна плата, двѣ хи-

ляди лева. Майка ѝ, била Роксана Бичеръ, жена съ отличенъ характеръ и прекрасенъ образецъ за много други жени. Съ възпитание много по-горно отъ това на съвременниците си, тя дошла въ дома на младия священникъ, подготвенна умствено и душевно, за да му бжде помощница и другарка.

Слѣдъ задомяването си, невѣстата послала потона на приемната си, съ една памучна покривка, която по краищата била на браздена съ маслени бон, а въ срѣдата написала нѣколко стрѣка цвѣтя. Когато единъ отъ добрите диаconi дошелъ да ги посѣти, священника казалъ „Влѣзте, господине, влѣзте!“

„Не можъ, защото ще стѣпнѣ на цвѣтията ви.“ Тогава попиталъ очудено. „Мислите ли, че челоуѣкъ може да има всичко това и пакъ да иде на небето?“

Толкози малка била платата за голѣмото семейството, щото Роксана отворила едно частно училище, гдѣто преподавала френски, рисуване, живописство, рѣкодѣлие, и английска граматика. Съ всичката тази работа на рѣцѣ, ти пакъ намѣрила време, за да стане идола на дѣцата си. Догдѣто държала на колѣнѣ най-малкото

си дѣте, тя правила кукли за Харриета, или пъкъ прочитала на по-голѣмитѣ съчиненията на Валтеръ Скотта и Вашингтонъ Ирвинга. Тѣзи дни били обаятелни за младото дѣвоиче. Тя играла на полето и въ гората, брала диви цвѣтя на пролѣтъ, а орѣхи и лещници на есень. Само една случка отъ дѣтинството ѝ ще послужи да покаже, колко обичала играта, а колко нежна и кротка била майка ѝ, Роксана Бичеръ. „Майка ми много обичаше да се занимава съ градинарство. Братъ ѝ Иванъ, стѣ Нью-Йоркъ, ѝ бѣше пратилъ една вързопка главички лале. Спомнямъ си, че като растрѣсвахъ единъ день изъ дулапитѣ на дѣтската стая, намѣрихъ вързопката, и обзета отъ мисльта, че трѣбва да е нѣщо добро за ѣденне,

предумахъ братчетата си, че сж лукови главички, таквизи каквито възрастнитѣ хора ѣдѣтъ и сж много сладки. И тѣй започнахме, догдѣто не останѣ ни една. Спомнямъ си, че не вкусахъ тѣй добрѣ, както очаквахъ, и си мислѣхъ, че лука не е таквози сладко нѣщо, т какъто си предполагавъ. Тогава кроткото лице на майка ми се показа на вратата и ний всички се завтекахме къмъ неѣ и едновременно ѣ расказахъме извършеното отъ насъ дѣло и окритието ни.

Майка ни, даже за минута време, не показа нетърпението си, но сѣднѣ и ни каза: „Мили ми дѣчица, това, което сте сторили много ме наскърби; това що сте изѣли не бѣше лукови главички, но главички на прекрасни цвѣтя; да не бѣхте ги изѣждали щѣхъ да ги посади въ градината и идущето лѣто щѣхъ да да имаме голѣми, хубави червени и бѣли цвѣтя, каквито никога не сте виждали. Като че ли бѣше вчера, като си спомнямъ, какъ отчаяни станѣхъме, слѣдъ като изслушахъме това и какъ нажалено гледахъме празната вързопка.“

Дебела сѣнка засѣнила щастливото семейство, когато Харриета станѣла на петъ години. Осем дребни дѣчица заобиколили умирающето легло

на майка си. Когато тѣ плакали, тя имъ казала съ неизразима сладость: „Богъ може да се грижи за васъ много по-вече отъ колкото азъ; затова трѣбва да уповавате на него.“ Цѣлото семейство останѣло съкрушено отъ голѣмата си загуба.

Мажъ ѝ толкова много чувствувалъ загубата си и ималъ нужда отъ личния ѝ съвѣтъ, щото сѣднѣлъ единъ день и ѣ написалъ едно дълго писмо, въ което си излѣлъ душата, като се надѣвалъ дано нѣкакъ си тя, неговия ангелъ съхранителъ, го прочете. Нѣщо година време слѣдъ смъртъта ѣ, той писалъ на единъ свой приятель тѣй: „Чувствувамъ загуба, която нищо не може да допълни — уединение, което никое общество не може да премахне.“ Помежду усмивките, веселитѣ игри на дѣцата си и

ХАРРИЕТА БИЧЕРЪ СТОВЕ.

съчувствителни приятели той казвалъ: „Азъ съмъ самичакъ: Роксана ѝ нѣма. Тя не сподѣля радоститѣ ми и не ми състражда въ скърбитѣ. Не искамъ да се оплаквамъ; но ежедневно, постоянно и по-дълбоко чувствувамъ, колко много съмъ ималъ, за което трѣбвало да съмъ благодаренъ и колко голѣма ми е загубата. Цѣлата година, слѣдъ смъртта ѝ, бѣше една голѣма празнина, като че нѣмахъ никаква цѣль въ живота си, и се молѣхъ усърдно на Бога, или да ме прибере при себе си, или да ми повърне интереса, който имахъ по-преди въ нѣщата, които ме заобикаляхъ.“

Харриета отишла да живѣе за нѣколко време при леля си. Когато се завърнала баща ѝ довелъ нова майка. Тя, обаче, била превъсходна жена и наскоро спечелила уважението и обичта на цѣлото семейство. Харриета отъ първо не ѝ харесвала и веднѣжъ ѝ казала тъй: „Защото ти си се омъжила за баща ми, то когато порастна азъ, ще взема баща ти;“ но не се минало дълго време и тя почнала да ѝ обича.

Тя имала отлична памѣтъ — нѣщо което мнозина отъ насъ исхабяваме съ четение глупави приказки, или като губимъ времето си съ ничтожитѣ подробности на живота. Тя обичала четението, но съвсѣмъ малко четиво имало за неѣ въ бащината ѝ библиотека. Единъ день, като растрѣсвала вехтитѣ книги въ дулапа, между многото слова, брушурѣ и документи, намѣрила нѣколко откъснати листа отъ *Домъ Кихотъ*. Не слѣдъ дълго време намѣрила Ив-анхо, и заедно съ брата си Георги, го прочели седемъ пѣти.

На дванадесетъ годишна възраст, шѣ ѝ намираме въ училището на нѣкой си Иванъ Брасе, гдѣто у неѣ се развила особна обичъ къмъ съчиняване. Въ края на всѣка учебна година имало обичай да държатъ конкурсъ, гдѣто дохождали родителитѣ да слушатъ чуднитѣ произведения на дѣцата си. Тя казва: „Когато моето съчинение се прочете, азъ забѣлѣжихъ, че баща ми слушаше съ интересъ. 'Кой писа това съчинение,' попита той Г-на Брасе. '*Дъщеря ѝ, господине!*' бѣше отговора.

Новъ животъ се отворилъ за Харриета, Катерина отлична и благородна дѣвојка, била сгодена за профессоръ Фишеръ отъ Еплеката Коллегия. Свадбата имъ щѣла да стане слѣдъ завръщаннето му отъ Европа. Но горко! кораба, съ който отпудвалъ се съкрушилъ о скалитѣ и всички загинали, освѣнъ единъ морякъ. Сгоденика ѝ никога не се завърналъ. Много мѣсеци Катерина прекарала отчаяно живота си, тогава съ особно напружение на волята си

започнала да учи Математиката, обичния предметъ на сгоденика ѝ, а латински уроци вземала отъ брата си Едуарда. Тя била вече на двадесетъ и три години и рѣшила, че живота ѝ, като неможалъ да бѣде въ приятнитѣ пѣтеки, поне не трѣбва да бѣде безцѣленъ. За това отишла въ Хартфордъ. Коннектикутъ, гдѣто братъ ѝ учителствувалъ и тамъ съ твърдото си убѣждение, че има особна работа между дѣвојкитѣ, тя събрала волни помощи нѣколко десетки хиляди лева и съградила, Дѣвическата Семинария, въ Хартфордъ. За мѣкетъ еж отворени вратата на Коллегията, си мислила тя, защо да нѣма сжното и за женитѣ? Общевото се очудвало, като за какво ще трѣбватъ латински и нравствена философия на дѣвојкитѣ, но пакъ имало особно зачитание къмъ Г-ца Бичеръ и ѝ е оставило да върши каквото иска. Ученички идели отъ всѣкъдѣ и семинарията наскоро се препълнила.

Въ това време дванадесетогодишната Харриета дошла да слѣдва въ Катериненото училище, гдѣто станала ученичка-мониторка, за да си искава хлѣба и улегчи товара на баща си, защото семейството се увеличило съ други помалки дѣца, а платата си оставала сжщата. Г-нъ. Бичеръ, макаръ бѣденъ, билъ всѣкога великодушенъ. Жена му съ голѣма икономия спестила сто и двадесетъ и петъ лева, за да си купи едно ново отгорно палто. Тя му дала паритѣ и той трѣгналъ за да си купи дрехата, но на отиванне влѣзълъ въ една черкова, гдѣто имало миссионерско събрание. Сърдцето му се трогнало отъ думитѣ на говорителитѣ и когато минали съ диското, той си сложилъ банкоитѣ, сто и двадесетъ и петъ лева за Сандвическитѣ острови, а си отишелъ дома си съ вехтото палто!

Три години по-късно той билъ повизанъ за свещеникъ въ Бостонъ, гдѣто пристоялъ шестъ години и замнѣлъ за западъ, за да стане председателъ на Богословската Семинария въ Цинцинати. Той до толкози обичалъ семейството си и не искалъ членовеѣ му да се распокъсватъ, щото не оставилъ Катерина и Харриета на Истокъ, но ги повелъ съ себе си. Тука, тѣ наскоро основали друго дѣвическо училище.

Четири години по-късно Харриета, вече мома на двадесетъ и петъ години, се омъжила за профессоръ Калвинъ Стове, ученъ и способенъ челоуѣкъ.

Презъ това време, въпроса по робството билъ въ разгара си. Цинцинати, като пограниченъ градъ въ Кентуки, естествено, станалъ бойното поле на двата лагера идеи. Робие не

престанно бѣгали въ свободнитѣ щати и били спомагани да влазятъ въ Канада, посредствомъ „Подземния пѣтъ,“ което било по една приятелска къща, на всѣки два часа и половина расто-яние, гдѣто чернитѣ могле да се крихтѣ денемъ, а били пренасяни нощемъ отъ едно мѣсто на друго.

Семинарията, гдѣто билъ Г-нъ. Бичеръ председателъ, станжала центръ на разискванията по робството. Много отъ студентитѣ, които били отъ Южнитѣ щати, освободили робитѣ си, или пакъ отворили училища за чернитѣ дѣца въ Цинцивати. Д-ръ. Бейли, който писалъ по въпроса въ вѣстника си, два пѣти билъ нападанъ отъ тълпата, машинитѣ му били истропени и захвърлени въ рѣката. Чувствата били до толкози раздражени, щото къщитѣ на свободнитѣ черни били изгорѣни, нѣкои избити и самата семинария била въ опасностъ да не би да ѝ нападне тълпата. Профессоръ Стове спалъ въоруженъ, за да бѣде готовъ да се зашцива. Най-послѣ настоятелството на коллегията запретило на студентитѣ разискванията по робството, а слѣдетъе отъ това било, че почти всѣхитѣ напустижали.

Г-жа. Стове отворила въ къщата си училище, гдѣто учила черни дѣца заедно съ нейнитѣ. Едно способно пегърче въ нейнота училище щѣло да се продаде на друго мѣсто. Майка му пренадѣжала на молба предъ Г-жа. Стове, която събрала нужното количество пари, между приятелжитѣ си ѝ го откупила.

Най-послѣ изнурени отъ борбата и дѣтѣ семейства дошли на Сѣверъ, въ 1850 година, и Г-нъ. Стове станжалъ учителъ, въ Бодиновата Коллегия, въ Меннгъ. Тѣй като платата му била малка, то Г-жа. Стове вземала квартиранти, а сегизъ тогизъ спиевала по нѣкоя къса приказка за вѣстницитѣ. Даже, веднѣжъ ѝ дали възнаграждение дѣветъ и петдесетъ лева за една приказка. Тя била вече жена на четиридесетъ години, майка съ малко дѣте и твърдѣ заета учителка. Невъзможно, трѣбва да се е виждало, да се наеме и съ друга работа, отъ тази що имала вече на рѣцѣтѣ си. По-многого жени бихъ казали: „Не можъ стори по-вече отъ това що върнѣжъ сега. За мене сѣ затворени вратата за външния свѣтъ.“

Но сърдцето на Г-жа. Стове горѣло отъ съчувствие за тѣзи, що били въ робство. Споредъ закона господаритѣ имали право да си търсѣтъ избѣжливитѣ роби. Народа въ сѣвернитѣ държави билъ небрѣжливъ, макаръ че нѣмалъ робие. Тя си мислила, че може да напише нѣщо, за да разбуди общественното чувство. Една Недѣля, като сѣдяла въ черкова,

дошло ѝ на ума за Чичо Тома и твърдѣ растревожена, тя прибързала да си отиде и напише главата, въ която се описва смъртѣта му. Когато ѝ написала тя е прочела на двамата си сина, на десетъ и дванадесетъ години, които се расплакали, като слушали и извикали „Ахъ, мамо, робството е най-проклѣтото нѣщо въ свѣта!“

Слѣдъ като написала двѣ, три главни по-вече, тя писала на Д-ръ. Бейли, който пренеслъ вѣстника си отъ Цинцивати въ Вашингтонъ, и му предложила рѣкописа си за *Националната Ера*. Сега вече трѣбвало да се приготви материалъ за всѣка седмица. Тя посѣтила читалището *Противоробството*, въ Бостонъ, гдѣто намѣрила нѣколко книги, които ѝ доставили факти. Тогава вече приказката сама се написала, защото сърдцето ѝ, както и ума ѝ, било пълно съ материалъ. Когато романа билъ надовършванне, нѣкой си, Д-ръ. Йуеттъ, отъ Бостонъ ѝ писалъ, че ще ѝ стане издатель, но се страхува да се наеме, ако се прѣточи още много. Тя му отговорила, че не може да се спре, догдѣто не го довърши.

Чичо Томовата Колиба се напечатала презъ мѣсець Мартъ, 1852 год. Тогава авторката започнала да се сумнява. Да ли ще има нѣкой да ѝ чете? Предмѣта не билъ популяренъ. Възможно е, че не ще да сполучи, но ще се потруди още веднѣжъ, за да проправи пѣтъ на книгата си. Тя пратила единъ екземпляръ на Князь Албертъ, като знаела че той и Царща Виктория сѣ дълбоко заинтересувани въ предмѣта: другъ на Маколей; трети на Карлъ Дикенсъ и четвърти на Карлъ Кингеле. Тогава твърдѣ заетата майка, съруга, учителка, къщница и авторка чакала въ уединения си домъ, въ Меннгъ, за да чуе какво ще каже свѣтъ.

Въ десетъ дни десетъ хиляди копия били продадени. Осемъ машини работили денъ и нощъ, за да насмагатъ на поржкитѣ. Тридесетъ различни издания се появили за шестъ мѣсеца, въ Лондонъ. Шестъ театра, въ сѣщия градъ, давали сѣщото представление наведнѣжъ. По-вече отъ триста хиляди екземпляра сѣ продали за по-малко отъ година време.

Отъ всѣгждѣ идели поздравителни писма за Г-жа. Стове. Князь Албертъ писалъ да ѝ благодари. Дикенсъ казаль: „Книгата прави честь на коя да е глава и сърдце.“ Кингеле ѝ писалъ: „Тя е съвършенна.“ Шафтсбери ѝ писалъ: „Само една християнка би могла да напише таквази книга, както вашата, която е смаила цѣлия свѣтъ. . . Азъ живѣжъ съ надѣжда — дано Богъ ѝ обърне въ вѣра! — че

тази уредба наскоро ще се премахне. Струва ми се, че Господъ е пратилъ книгата ви, като предтеча за да приготви пътя му.“ Той ѝ отпратилъ единъ адресъ съ заглавие „Отъ Англичанкитѣ до Американкитѣ,“ който билъ подписанъ отъ 562,448 жени. Подписитѣ се събрали въ двадесетъ и шестъ тома.

Всичкитѣ прегледи рецензували *Чичо Томовата Колиба*. *Блякудъ* казалъ: „Въ тази книга има сцени отъ живота, които никоѣ отъ съвременнитѣ намъ познати писатели не би можалъ да надмине, а възможно е, че не може и да се равни.“ Георги Елиотъ ѝ писала много хубави приятелски писма.

Какъ трѣбва да е било обрадвано сърцето на Г-нъ. Бичеръ за дъщеря му! Какъ трѣбва да се е радвала майба ѝ, Роксана Бичеръ, като е гледала отъ небето! Колко трѣбва да е благодарила на Бога, самата Харриета за неочакваното благословение! На скоро съ хиляди доллори ѝ сж били дадени, като възнаграждение отъ голѣмата распродажба на книгата. Колко успокоително трѣбва да е било за изнурената жена!

Презъ 1853, година, профессоръ Стове и прочутата му жена рѣшили да преминѣтъ океана. За голѣмо тѣхно очудване тѣ били посрѣщани отъ голѣми множества въ Ливерпулъ Гласго, Единбургъ, Абердинъ, Дунде. Дѣйствително на всѣкъдѣ, презъ гдѣто минали, хората изъ градоветѣ спирани фаетона ѝ, за да го пълнятъ съ цвѣта. Момчета тичали подирѣ ѝ по улицитѣ, като викали: „Тя е — виждте къдравата ѝ коса.“ Рѣшило се да ѝ съберѣтъ отъ всѣкого и отъ всичкитѣ класи хора по десетъ стотинки и събраната сума възлязла на двадесетъ и петъ хиляди лева. Когато комиссията, която била отредена за тази работа посѣтила една скромна къщица, намѣрила само една слѣпа жена въ нея и си казали: „Тази жена не ще да се интересува, тъй като тя не може да чете книгата.“

„Напротивъ“ казала старата жена, „макаръ, че сама не можъ да четъ, сина ми ми ѣ чете, и азъ съмъ приготвила монтѣ десетъ стотинки.“

На завръщанието си отъ Европа, тя писала книгата *Приятни възпоминания отъ чуждестраннитѣ земи*; книга, която тоже много се расхарчила. Сега мѣжа ѝ билъ поканенъ за профессоръ въ Богословската Семинария, въ Андоверъ, Масачузетсѣ. Тамъ се принесло и цѣлото семейство. Студентитѣ намѣрили Г-жа. Стове съчувствителна приятелка и още по-вече въодушевление и потикъ въ умствената имъ работа. Други книги излѣзли отъ перото ѝ. *Дредъ,*

приказка, чието съдържание ясно показва лопнитѣ слѣдствия отъ робството; *Днесъ отъ Сорренто* италиянска приказка; *Басера на Орреския островъ*; *Жена ми и азъ*; *Въла и нембяна тирания* и други нѣколко, които сж били много четени.

Распродажбата на *Чичо Томовата Колиба* не се е спрѣла. Пресмѣтнѣло си е, че около единъ и половина милионъ екземпляри сж били распродадени, само въ Велико Британия и колонитѣ ѝ, а възможно е, че сжщото количество се е продало и въ Америка. Книгата е имала двадесетъ издания въ Франция, единадесетъ въ Германия и шестъ въ Испания. Публикувана е на деветнадесетъ различни езици — русски, маджарски, арменски, гръцки, фински, галски, полски и др.

Една сямска аристократка освободила венчикитѣ си роби, нѣщо около тридесетъ души, слѣдъ като прочела книгата, и казала: „Желаѣ да бждѣ добра, както Харриета Бичеръ Стове, и никога вече не щѣ да купувамъ челоуѣци, освѣнъ, за да имъ дамъ свобода.“ Въ Франция распродажбата на Св. Писание се увеличила, защото народа искалъ да чете книгата, която Чичо Тома толкузи много обичалъ.

Чичо Томовата колиба, както *Клѣтницитѣ* и нѣколко други повели, ще живѣятъ, защото сж писани съ цѣль. Никое измислено произведение не може да интересува читателитѣ си, ако нѣма за основа да произра изъкоя идея, или принципъ.

Живота на Г-жа. Стове е още едно потвърждение на всеизвестния фактъ, че най-похвалната работа въ свѣта, се е извършила, не отъ бездѣлници но отъ хора, които радѣ сж били препълнени съ работа.

Пѣтичка и Храма на Знанието.

Изнуренъ отъ дългото си пѣтешествие, Пѣтичка едва се искачваше по послѣдната частъ на една стрѣмна, пѣтека, която криво-леше презъ опасни мѣста и ужасни пропасти, а водеше до връха на една висока планина, на който се намиране единъ храмъ. Пѣтичка се бѣ обрѣкълъ, че прави що прави, той ще го посѣти преди грозната смъртъ да прекъсне живота му. Той знаеше предварително, че пѣтя е дългъ и пѣтеката стрѣмна, крива и камешита и че най-трудната частъ на пѣтя е при връха на планината, която съ други скалици и изострени върхове съставяше, планинската верига, „Идеали.“ Но сърцето му бѣше буйно и позѣтѣ ягни, за това не обрѣщаше

внимание на времето, и не изгуби чувството на себеувърение.

„Даже да прималѣж по пѣтя,“ си думаше той, „и не постигнѣж връха, пакъ си струва труда, когато си помислѣж, че ще ме намѣрѣжтъ въ пѣтеката, която води къмъ Високитѣ Идеали.“ По тоя начинѣ, той ся утѣшаваше, колчемъ се усѣщаше уморенѣ. Обезсърчанieto му не надминуваше тая граница.

Най послѣ пристигнѣж при храма и издрѣнка звѣнеца. Бѣлокосѣ старецѣ отвори дверитѣ и шомъ съзрѣ Пѣтника, той се загрижено усмихнѣж.

„Още единѣж,“ пзмърмори той, „Какво ли е значението на всичко това?“

Пѣтника не дочу, пѣкъ и да бѣше чулѣ, не би разбралѣ, онова, което стареца изговори.

„Старче,“ каза той, „кажи ми, че съмъ пристигнѣжлъ слѣдъ толкози трудове и мѣки при чудноватий Храмъ на Знанието. Ахъ, какви мѣчнотии посрѣщнѣжхъ при искачванието до Идеалитѣ!“

Стареца сложи рѣката си върху рамото на Пѣтника.

„Слушай,“ каза му той тихо. „Този храмъ не е Храма на Знанието. Идеалитѣ не сѣ планинска верига; тѣ сѣ широки полини и Храма на Знанието е съграденѣ въ срѣдата имѣ. Ти си изгубилѣ пѣтя, злощастний Пѣтниче!“

Искрата на надѣжда, която блѣщукаше въ очитѣ на Пѣтника угасиѣ; сега той се изглеждаше устарѣлѣ и мършавѣ, като се облѣгаше на тоягата си.

„Могѣ ли да си отпочинѣж тука?“ попита изнурения Пѣтничѣ.

„Не е позволено.“

„Има ли пѣтека на другата страна на тия планини, която води до полянитѣ?“

„Нѣма.“

„Какво е името на тия планини?“

„Безименни сѣ.“

„А какъ наричате храма?“

„Храма е безименѣ.“

„Като е тѣй, азъ го назовавамъ, Храма на Съкрушенитѣ сѣрдца,“ каза Пѣтника.

Той се завърнѣж и упѣти надолу, но стареца го постѣдва.

„Брате,“ каза му той. „ти не си първий пѣтничѣ, който е дохождалѣ тука; но ти може да бѣдеш послѣдний. Завърни се въ долинитѣ и раскажи на обитателитѣ, че Храма на Знание е верѣдѣ тѣхъ. Всѣкой, който ще, може да влезе. Дверитѣ сѣ всѣкога отворени. Храма отъ край време е билѣ тамъ, въ сѣрцето на живота, и дневното старание. Философа и орача можѣтъ да влѣзнѣжтъ заедно. Ти непременно

трѣбва да си минувалѣ край него всѣкиденѣ. Спомняш ли си онова древно здание, което никакъ не прилича на съборнитѣ цѣркви?“

„Да, виждалѣ съмъ дѣцата да си играятъ край него,“ каза Пѣтника. „Спомнямъ си, даже, че кога и азъ бѣхъ момченце играяхъ около него. Ахъ, само да бѣхъ знаялѣ! Но, минѣлото е минѣло вече.“

Пѣтника ся приготвяше да си поотпочине на нѣкой камѣкъ, нѣ стареца му забрани.

„Не почивай,“ каза той. „Само единѣжъ, ако ся спрешъ, не ще станешъ. Ако си починишъ, ще узнаешъ, колко си уморенѣ.“

„Нѣмамъ желание да се върнѣж,“ отговори, Пѣтника.

„Не ся забавяй тука,“ го подкани стареца.

„Върни се, при все че си сѣ съкрушено сѣрдце, може да предпазишъ други отъ сѣщата сѣдба. Тия, които срѣщнешъ по пѣтя постарай ся да ги убѣдишъ, за да ся върнѣжтъ по-отъ рано. Ония, които тамамъ трѣгнуватъ къмъ тоя храмъ, настави да застанѣжтъ и помислѣжтъ, колко е глупаво да си въобразяватъ, че Храма на Знанието е съграденѣ на тая висока и уединена планина. Кажн имѣ, че макаръ и да се вижда тѣй това не е истина. Увѣри ги, че Идеалитѣ не сѣ планинска верига, нѣ долини и поляни, гдѣто сѣ издигнѣжи градове и села, гдѣто житата растѣжтъ, мѣжетѣ и женитѣ се трудѣжтъ неуморно, понѣкога сѣ скѣрбѣ, а други пѣтъ сѣ радостъ.“

„Ще идѣж,“ каза Пѣтника и трѣгнѣж. Нѣ той бѣше устарѣлѣ и изнемошѣлѣ. Пѣтя, който лежеше предъ него бѣ дѣтъгъ и, слазианieto по-уморително отъ въскачванието. На горѣ пѣтя бѣше утегчителенѣ, нѣ надѣжда и сила младежка го подбуждахъ тогава. Сега пѣтя водѣше надолу, нѣ той бѣше отчаянѣ и истощенѣ и предприятieto му ся видѣше непостояжимо. Не бѣше за вървание, че Пѣтника щѣше да постигне въ полянитѣ. Той се, обаче, постара.

Постиганието на знание, добродѣтель и истинско величие, не ся състои въ отдѣлението отъ сѣсѣдитѣ ни, за да ся покачимъ на нѣкоя стрѣмна висота, отъ гдѣто да гледаме спокойно страданието и невѣжеството имѣ; нѣ въ повдигание на положението на тия, които сѣ около насъ. Още по-малко ся състои истинското величие въ потѣпкванието на други, за да покажемъ, колко сме по-добри, или по-достойни отъ тѣхъ. Истинското величие, благородие, както и знание, не се състожѣтъ отъ мѣстото, което занимавани въ обществото, нѣ какъ извършвами длѣжноститѣ си въ всѣкидневния си животъ.

Колѣнна сѣ старажѣтъ да постигнѣжтъ ис-

тинско знание? Колцина ся връщатъ да намърятъ пътя на истината, като благородни мъже, когато разбержтъ, че сж погрѣшили? Пътника ся завърнж безъ роптание, не толкози за поправление на погрѣшката си, колкото за да предпази други отъ нежъ.

*Христо Недялковъ,
Wheaton, Ill. America.*

СМЪРТЪ ЗАРАДЪ СЕСТРА.

(Черкезско предание)

отъ

Юрия Казн-Бека

Превелъ отъ русски: Т. ГАНЧЕВЪ

I.

Вет километра на далечъ отъ устието на рѣката Лаба е расположено малкото село Пшекупса. То бѣше населено исключительно съ отчаяни кръвопийци. Русската войска нѣколко пѣти разорявала Пшекупса. Едно време тамъ живѣли неустрашимитѣ и свирѣпи джигити, които — заради тѣхната кръвожадность — русситѣ наричали горски вълци. И наистина били такива. Ако проститѣ планинци наричали вълци, то можете си представи като какъвъ звѣръ е билъ тѣхния началникъ, князь Евбокъ Пшекупски. Расказитѣ за неговтѣ дивни, звѣрски забавления премнаватъ отъ поколѣние на поколѣние. Ни сълзитѣ, ни молбитѣ, нито проклятията могли да смутжтъ коравото му сърдце. Ако паднѣли на ржцѣтѣ му плѣнници, тѣ трѣбвало отдавна да се считатъ за погнжли, а особено пѣкъ женитѣ. Мжжетѣ (плѣнници) наказвалъ така: вързвали ягко плѣнения за нѣкой стълбъ, а построенитѣ въ редъ войнци стрѣляли върху него, но тѣй што да го не убнжтъ отведнжжъ. Куршумитѣ пищѣли по край ушигѣ му. Нещастникътъ цѣлъ треперѣлъ отъ страхъ, а княза гледалъ и ликувалъ. Най-постѣ самъ той грабвалъ оржжнето и съ собствена си ржка довършвалъ убийството. Погубванието на женитѣ било още по-ужасно. Задъ селото, въ видъ на кръгъ, било заградено съ стоборъ едно мѣсто. Въ този кръгъ пускали дивъ конь. приготвенъ по-рано; тукъ вкарвали и плѣнницата. Щомъ ъ видялъ бѣсния конь, веднага се впускалъ къмъ жертвата си. Сега именно се захвашало княжеското веселие: нещастницата, съ мъртво-блѣдно отъ страхъ лице, гледала дано съ бѣгъ да се избави отъ коньтъ. Само тази, която успѣе три пѣти да заобиколи кръга, добивала право на помилване. Но коя дѣвица е имала сила да стори това? Обик-

новенно коньтъ наскоро застигалъ жертвата си, раскжсвалъ ъ съ зжбитѣ си и ъ стжиквалъ съ копитата си. Стѣдъ това въвеждали коня въ яхжра. Колкото повече се продължавала сиѣзната, толкова по-приятно било на княза. Още не било се случвало што поне една плѣнница да може да се спаси отъ ужасния кръгъ. Не е за чудение стѣдъ това, гдѣто zelo да се усѣща недостигъ отъ княжески плѣнници. Хората, съ които воювалъ той, предпочитали да умржтъ въ боя, нежели да паднжтъ въ плѣнъ, защото знаяли каква участь ги очаква у жестокия князь. Князь Евбокъ не можатъ да премине, нито единъ день, безъ да раскжса коньтъ му кого и да е. Най-постѣ ядосанъ отъ това, че не може да хване плѣнници, издалъ такъвъ указъ: Ако стѣдъ завръщанието си отъ война или грабежъ не доведе плѣнници, то венчикитѣ му подвластни села сж длжкни всѣки день да довеждатъ въ кръга по една мома. Своето село залчилъ отъ списѣка. Стѣдъ издаванието на този указъ, дивитѣ му подданици се обѣрижли буквално на звѣрове. Кога отивали на война или грабежъ, тѣ се старали както и да е, да доставатъ на княза си исканото количество жертви. Обаче ако не сполучжтъ да хванжтъ такива, тѣ се покорявали на участъта си и хвърляли жребие, за да виджтъ на кого ще се падне да испрати въ страшния кръгъ било дѣщеря си, сестра си, или пѣкъ майка си.

Много прекрасни момичета ставали жертва на бѣсния конь, ала княза сѣ още не отмѣнвалъ приказа си. Не се намѣрило ни едно момиче, което да избѣгне своята участь: щомъ заобиколи единъ — рѣдко два — пѣти около кръга, било раскжсвано отъ разсвирѣсания конь.

II.

Петнадесетъ километра далечъ отъ княжеския дворецъ, на една стрѣмна планина било расположено едно голѣмо село, което ежшо принадлежало на Пшекупския князь. Супса — така се викало селото — било богато село, редовно плащало данъка на княза си и съвѣстно непѣлнявало венчикитѣ си повинности. На това именно село се паджло жребие да даде дѣвица. Супса се славилъ по хубавитѣ си моми. Щомъ нѣкой момъкъ стори намѣрене да се жени, той, безъ друго, е отивалъ въ Супса, за да си избере жена. Но тази причина, за момичетата отъ Супса искали голѣмъ притъ (възнаграждение на бащата). За такъвъ единъ притъ въ друго село, може би, ще се зематъ три моми, но джигититѣ предпочитали една, стига да е отъ Супса.

Всичкитѣ села били опечалени отъ страшната вѣсть. Приказътъ на княза билъ тежъкъ ударъ за жителитѣ на Супса.

„Коя дѣвица да му дадемъ?“ — казвали си тѣ, и като на ни едно зло, нигдѣ нѣмало поне една плѣнница.

Най-послѣ слѣдъ дълги препирни и разговори, жителитѣ рѣшили да хвърлятъ жребие. Жребие то паднало на красивата седемнадесетгодишна дѣвица Хмиза. Тя имала единъ братъ, година по-малкъ отъ неж и една стара майка. Хмиза отдавна била згодена, но годеникътъ ѝ нѣмалъ притѣ. Като че ли черенъ облакъ се надвѣсилъ; пълно униние обзело семейството, когато му обадили, че жребие то се пада тѣмъ. Бѣдното момиче потякло въ сълзи, като знаело каква участъ го чака. Когато годеникътъ се научилъ за това, той падналъ въ отчаяние.

Братътъ на Хмиза, петнадесетгодишния Ибрахимъ, покъртенъ отъ тъгитѣ на майка си и сълзитѣ на сестра си, заявилъ, че, вмѣсто сестра си, самъ той ще отиде да загине при княза.

Майка му плѣснѣла ржцѣ отъ ужасъ.

— Безумецъ, какво искашъ да направяшъ ти? извикала тя. Ами знаешъ ли, че ако княза се научи че го лъжешъ, ще убие и тебе и Хмиза? Кѣлнѣ се въ покойния ти баща — Аллахъ да упокои душата му — жестокия князь ще убие и двамата ви.

— Нищо, мамо, небой се, отговорилъ юношътъ; догдѣто азъ отидѣ при княза, Хмиза ще успѣе да се омъжи и тогава вече никой неможе да ѝ земе.

Майката и дѣщерята се спогледнали.

— Не, Ибрахиме, казала Хмиза, азъ не те пускамъ; ти, си младъ, ти трѣбва да живѣешъ, — не искамъ да отидешъ ти!

— А, нима ти си престаряла, нима тебъ е дошло вече времето да умрѣшъ? отговорилъ усмихнато Ибрахимъ.

Хмиза се впуснѣла да пригърне брата си.

— Ти имашъ право, Ибрахиме, казала тя; азъ също трѣбва да живѣя, но защо да загинешъ ти, невинний! Сърдцето ми се къса, жалъ ми е да се отдѣлѣмъ отъ тебе!

Тя заплака.

— Не плачи, сестро, ний и двамата сме невинни. Аллахъ се е отрѣкълъ отъ насъ, та за това ни е испратилъ този жестокъ князь. Утѣши се, сестро, живѣй спокойно, Аллахъ да благослови твоя домъ; не забравяй майка ни, а азъ отивамъ заради тебе, и никой не може ме спрѣ. Азъ рѣшихъ това още щомъ излѣзе приказа; дадохъ обѣщание Аллаху, че щомъ

падне жребие то на сестра ми, самъ ще отидѣ вмѣсто нежъ.

Ни риданията на безутѣшната майка, която еднакво скърбила и за двамата, нито молбитѣ на съспаната отъ жалби сестра — нищо не помогнало. Ибрахимъ билъ непоколебимъ.

Съгласили се да повикатъ старѣйшината за да му съобщатъ рѣшенieto на Ибрахима.

Старѣйшината — човѣкъ съ побѣлѣли вече косми, който много е видѣлъ въ своя вѣкъ — като е изслушалъ рѣшенieto, съ нѣма печалностъ погледналъ на сърдцатия юноша и казалъ:

„Аллахъ да ти даде, сине мой, царство небесно и блаженство въ онзи животъ. Азъ съмъ съгласенъ да заведа тебе вмѣсто сестра ти. Аллахъ да ме прости за тази измама. — Приготи се, сине мой, днесъ трѣбва да те заведа при нашия князь. Дано всемилостивия Аллахъ просвѣти ума му,“ свършилъ той и излѣзълъ.

Съ плачъ захванѣли да обличатъ Ибрахима въ женски дрехи. Майка му, въ очитѣ на която не останѣло ни сълза, сѣдѣла неподвижно и гледала на тѣзи приготовления.

Хмиза премѣнила брата си и го благословила на страшния пътъ. Младежътъ, съ усмивка на уста, утѣшавалъ сестра си. Но, ето че предъ вжщата имъ се спрѣла каруца, впрѣгнѣта съ силни конѣе.

Ибрахимъ се качилъ.

Сестрата и майката испрашали Ибрахима, като че испращатъ мъртвецъ. Униние обзело цѣлото село. Всички отъ душа съжалявали момъкътъ, който така рано ще загине.*)

III.

Князътъ, който обикновенно билъ жестокъ и свирѣпъ, този день бѣше още по зълъ. Той чакаше съ нетѣрпѣние жертвата си, за да се наслаждава отъ любимото си забавление.

Князътъ бѣше поразенъ отъ видѣтъ на Ибрахима, който, облѣченъ въ женски дрехи, се представи предъ него. По Ибрахимовото лице нѣмаше още ни косъмъ, а кроткитѣ му и ясни очи гледахъ право и безъ смущение въ княза. Бѣлото му и малко зачервено лице дѣшаше здравие и неустрашимостъ. Той бѣше много хубавецъ. Нѣщо като искра отъ съжаление се мѣрнѣ въ коравото сърдце на повелителя, но слѣдъ мигъ очитѣ му на ново засвѣткахъ; дивата свирѣпостъ отъ ново обхванѣ сърдцето му при вижданieto на хубавицата млада

*) Както е извѣстно, у планинцитѣ мъжътъ се цѣни повече отъ жената. Така напр., за единъ заробенъ мъжъ, давали три неволници жени.

мома и той заповѣда да ѝ въведжтъ въ ужасния кръгъ.

Младежътъ влѣзе бѣзъ да се бои и се спрѣ да чака.

Суровитѣ — както и княза — военни, що окръжаваха повелителя, сжщо така чакаха съ нетърпѣние момента, когато ще почне дивата забава.

Засвириха съ рогъ и грамадниа конь, въ диво изстѣпление, влѣзе въ кръга. Очитѣ му бѣха налѣти съ кръвь; ноздритѣ му се разширяваха, като че ли издиша пламъкъ. Неговия бѣсепъ изгледъ можеше да доведе въ ужастъ даже дяшгита, а камо ли едно момиче.

Като съгледа жертвата си, която смиренно стоѣше въ срѣдата на кръга, той се хвърли яростно на нежъ, но юношата некусно се отбѣгна на страна и коньтъ съ венчката си сила се хлопна о стобора.

Диво захъхра той и още по-стрѣмително се хвърли на юношата.

Князътъ и войницитѣ му слѣдѣха за произшествието. Смѣлостта на момичето ги очуди.

Но, ето че и втория пжтъ коньтъ се изплѣсна и се удари о стобора така силно, щото падна на преднитѣ си крака; кръвь се показа на тѣхъ. Бѣсний конь издвиги отъ болки. Съ ново рѣжанше се хвърли той и трети пжтъ на юношата, който спокойно и рѣшително чакаше нападението.

Въ момента, когато коньтъ се готвеше да го разкъса, Ибрахимъ подскокна и минутно се намѣри на гърба му. Коньтъ примрѣ отъ тази неочакваностъ; ни единъ отъ смъртнитѣ до сега не бѣ дръзвалъ да се допрѣ до гърба му. Въ мигъ той утихна, като че не знаеше на що да се рѣши. Картилата бѣше изумителна. Съ диво прѣхтение и съ кривъ погледъ стоѣше посрѣдъ кръга чистокръвния, силния конь, на когото съ кротко и спокойно лице съдѣше момчето. Нито единъ мускулъ не се помърдаваше на прекрасното му лице, като че бѣше приковано на коня. Князътъ се наслаждаваше отъ красивата и смѣла вѣдачка.

Такъва, той нигдѣ не бѣ срѣщалъ.

Отново въ грѣдитѣ му мръдна чувство, но не чувство на съжаление, а по-нѣжно и по-силно; той искаше да извика, но не можеше, сжщо като замаянъ отъ нѣкое чудно видѣние.

Войницитѣ съ страхъ гледаха на княза. Въ тѣхнитѣ закоравѣли сърдца се събуди нѣкакво си чувство на въсторгъ и умиление. Нерѣшителността на княза ги очудваше.

Между туй коньтъ стърчи тѣлото си и бърже като мисль прескочи презъ стобора като вихрь се отправи той къмъ стенитъ.

Първи пжтъ презъ живота си княза приплѣднѣ.

— Дръжте го, хването го! бѣсно извика той на войницитѣ си, които не по-малко бѣха смаяни.

Венчитѣ се спуснаха да неплънкятъ заповѣдта на княза.

Но съ свонтѣ мирни конше не можеха да достигнатъ тѣ бѣсно-мъченици се-конь. Той припадне така силно, като че ли краката му не допиреха до земята и скоро се изгуби съвършено отъ гледъ. Когато доложиха на княза, че не могли да го хванатъ, той съвсѣмъ избезумѣ: тръшна се на земята, вжсаше отъ ядъ дрехитѣ си, удряше главата си о пода и проклинаше венчки и венчко въ свѣта; лицето му се промѣни отъ вътрѣшни страдания.

Между това той скокна отведнѣжъ, заповѣда да обѣднатъ коньтъ му и самъ принуженъ подиръ изчезналата вѣдачка.

Ибрахимъ се държеше ядро; сърдцето му пламтѣше отъ радостъ, за гдѣто ще избави страната отъ ужасния конь.

Коньтъ го носеше презъ трапница, рѣзли, вадн. Цѣлия му грѣбъ бѣше покритъ съ нѣна и Ибрахиму бѣше вече трудно да се крѣви; трѣбваша нечеловѣчески усилия за да може да се удържи. Отведнѣжъ предъ него се отвори една бездна и, преди да се уюмни той, коньтъ съ венчката си сила се хвърли въ безднатата пропастъ. Раздаде се страшень вжсъ и венчко въ мигъ мълъкъ. Князътъ съ своята нѣргана катана настѣгна Ибрахима до самата пропастъ; той самъ видѣ какъ бѣсния конь изчезна въ бездната.

Той подкара коня си въмъ зѣбоцата пропастъ. Коньтъ му зарѣхти и се отбѣгна на страна.

— О, Аллахъ прими духътъ ми! извика избезумѣлия князь и като нибѣхъ кони си съ камшика, накара го да скогне. . .

Мгновено и той падна заедно съ коня си въ пропастта.

Войницитѣ дълго време чакаха княза си, но напразно; той не се върна вече.

Страната се освободи отъ жестокия князь и въздѣхна свободно.

Преданието казва, че въ тъмнитѣ пощи на високата планина се явава мѣдъ конинъ възсѣдналъ на бѣлъ конь, цѣлъ заобиколенъ отъ синие, джчитѣ на восто осѣбватъ пжти на мнущача.

Това мѣсто е свято и се почита отъ черкзитѣ. Ни единъ планинецъ не замнава покрай него, бѣзъ да направи молитвата си.

И до сега пѣвжтъ пѣсни за славния Ибрахимъ

Училищата и Учителитѣ ни.

Има една общораспространена идея, че работата на учителката е много лесно. До това заключение обикновено дохождат като пресмѣтатъ, че учителката работи по петъ, или шестъ часове на день, и че училищната седмица се състои отъ четири цѣли дни и двѣ сутрини, и има два цѣли мѣсеца распусъ.

Момичето, което е шивачка или плетачка, като сравнява часоветѣ на учителката съ нейнитѣ, и че тя работи цѣли шестъ дни въ седмицата, а и распусъ нѣма, освѣнъ когато се случи да нѣма работата, тя дохожда до заключение, че учителската работа е най-лесната. А за да докаже потвърдението си, тя посочва на многото ученички, които всѣка година свършватъ гимназитѣ и се зачисляватъ учители, за да прекарватъ лесно времето си, а да иматъ и една доста добра плата.

Сжщата смѣтка правятъ и много майки. Тѣ пресмѣтатъ часоветѣ, презъ които дѣцата имъ биватъ на училище съ тѣзи, когато сж у дома си и казватъ: „Лесна работа, Ахъ, положението на учителката днесъ е идеално, но не мисля, че тя умѣе да го цѣни.“

Но пакъ, макаръ, че шивачката, плетачката и майката тѣй мислятъ, азъ съмъ принудена да мисля и кажа, че не можъ да си въобразя положение по уморително за нервитѣ на жената, по-вече вискателно, или по-изнурително за ума, отъ колкото това на обикновенната учителка. А, ако има положение по не благодарно отъ това въ сферата на жената, то азъ го не знамъ. Ако учителката работи само, петъ или шестъ часове и само петъ дни въ седмицата, е просто защото никога жена не би могла да учи осемъ часове на день, шестъ дни въ седмицата. И ако ѝ се даватъ два мѣсеца распусъ това е, защото има нужда и заслужава да го има. По-късъ распусъ не би ѝ ползувалъ много. Това като казвамъ не мисля, само за учителката, но за учителката и дѣцата. Нашитѣ училища трѣбва да иматъ даже по-дългъ лѣтенъ распусъ, ако се вземе подъ внимание горещината презъ юний мѣсець, която нѣкога продължава до срѣдата на Септемврий. Особно е нужно това, като се вземе подъ внимание положението на училищата ни — положение, което трѣбва много да ни срами. Отъ година на година числото на дѣцата расте, но училищнитѣ помѣщения, или си оставатъ сжщитѣ, или пакъ се наематъ частни къщи, които по плантътъ си едвамъ ли сж удобни за малки семейства, стаятѣ сж съ ниски тавани, съ редове долапи, миндери и пр. потрѣби само за фамилии. За това дѣцата сж нагжчкани едно до друго, едно до друго, цото едвамъ могатъ да сѣдятъ свободно, съ сѣрижти ржкѣ, а камо ли да четятъ и пишатъ. Въ една стая, гдѣто има въздухъ да дишатъ само петъ, десетъ души сж нагжчкани четиридесетъ, петдесетъ дѣца и то въ стая, гдѣто прозорцитѣ рѣдно се отварятъ, за да се провѣтри въздуха.

Немаренето на родителитѣ въ това отношение е за очудване. Тѣ обръщатъ внимание за много нѣща въ домоветѣ си, а сж небрѣжлив, до за невѣрване, за сжщитѣ нѣща въ училищата.

Ако майката повика лѣкаръ въ къщата си, тя внимава на характера му, на способността му, като практиканъ, или пакъ бащата се допитва отъ по-опит-

ни отъ него за адвокати, на когото мисли да предаде дѣлото си. Но изобщо родителитѣ какво знаатъ за учителката, или учителя, които учятъ дѣцата имъ и иматъ таквози голѣмо влияние върху характера имъ за добро, или за зло? Съвѣмъ нищо, тѣй като мнозинството отъ родителитѣ никога не се запознаватъ съ учителката на дѣтето. Всичко се възлага на настоятелството — а въ настоятелствата много често пжти влазятъ хора, съ които бацитѣ на дѣцата не искатъ да иматъ никакво земание и даване. Всичко се очаква отъ тѣзи настоятелства и още по-вече, пкъ отъ учителката и учителя. Снисхожденне отъ страна на родителитѣ е изключение, а не правило.

Мнозина се извиняватъ, че нѣмали време. Повечето отъ родителитѣ намиратъ време да си закаратъ телето при телчера и да му го предадатъ съ молба да го наглежда, но като дойде реда за дѣцата, тѣ нѣматъ време. Напротивъ, ний трѣбва да намѣримъ време, трѣбва да направимъ време, ако въ това се заключава бжджщето добруване на дѣцата ни, които сж плътъ отъ плътъта ни.

Друго, че учителката трѣбва да бжде спомогнителна отъ родителитѣ въ работата си. Тя трѣбва по-добрѣ да се познава и положението ѝ по разумно да се оцѣнява. Безъ помощта на родителитѣ, учителката е като съ една ржка въ тази неравна борба. Не само, че родителитѣ трѣбва да познаватъ лично учителката на чедото си, но и учителката трѣбва да има случая да се запознае съ родителитѣ и домоветѣ на дѣцата. Да ѝ сж извѣстни домашнитѣ влияния, които заобикалятъ дѣцата, защото това би ѝ спомогнало да знае, какъ да ги ржководи въ училището. Тя работи много по-добрѣ, като знае желанието на родителитѣ и особеноститѣ на дѣцата. Ако учителката и родителитѣ се посближахъ по-вече отъ колкото сж сега, то добритѣ слѣдствия ще се неизброими. И ползата щѣше да се чувствува, не само отъ родителитѣ, и дѣцата, но още и отъ самата учителка, защото ще бжде по-добрѣ приготвена за работата си. За обикновенната учителка, която е далечъ отъ дома си и живѣе нѣкъдѣ у чужди хора, единъ погледъ отъ домашно щастие, би ѝ много насърчило въ усмотения ѝ пжтъ. Обикновенната учителка не е лоша гостинка, а званието ѝ ѝ прави и интелегентна жена.

Първото нѣщо, което може да се направи е да се посѣти училището, гдѣто отиватъ дѣцата. Сторн го макаръ, че трѣбва да жертвуващъ отъ времето си, малко сж нѣщата, които сж отъ таквази важность, колкото да видишь съ очитѣ си обстановката на дѣтето ти, презъ училищнитѣ му часове. Наблюдавай добрѣ всичко, но помни, че забѣлжитѣ, които желашъ да направить, учителката на дѣтето ти не е лицето къмъ, което трѣбва да се отправишь. Училището си има главенъ учитель и нему по принадлежность се падатъ забѣлжитѣ. Учителката е безсилна личность; тя се труди да си върши работата въ обстоятелствата, въ които е положена. Тя е проста работница наета за работата. Но пакъ, запознай се съ нежъ и труди се да ѝ привлечешъ. Покажи ѝ, че имашъ намѣрение да ѝ спомогашъ. Тя знае, че само тогава може да бжде сполучлива въ работата си, когато ѝ съдѣйствувашъ. Покани ѝ въ дома си — не тѣй но общъ начинъ, както канишь всичкитѣ си по-възпитани приятели, но опредѣли единъ особенъ день. Труди се да ѝ покажешъ, че желашъ тя да бжде нѣщо по-вече отъ учителка на дѣцата ти. Труди се да се сприятелишь съ нежъ; или, поне, дай ѝ случай

да ти покаже и друга страна на естеството си, че тя не е само такава каквато е въ училищната стая. Товара на учителката е тѣжъкъ, а не лекъ, а да ѝ спомогнешъ, значи ти да се възползувашъ.

ЗА МЛАДИ ДѢВОЙКИ

Бесѣди за здравето на жената.

(Кратки познания по анатомията, физиологията и хищената на женския организъмъ).

(Продължение отъ брой 10).

А колко добръ се осѣщатъ дѣцата, чиято майка е подготвена да имъ достави сама нужнитѣ срѣдства и колко е щастлива тая майка, когато при нейния животъ, дѣцата ѝ не сж сирачета, изложени на нужда! Тя чувствува, че е подготвена да се бори съ житейскитѣ незгоди и да запази човѣческото си достоинство.

Ний, женитѣ трѣбва да се стрѣмимъ най-напредъ къмъ всестранното образуване и положителнитѣ знания и тогава нашия умъ ще има храна и умствената ни енергия не ще да се прахосва по вѣтъра, както сега, въ одумване една друга. Ний сами ще покажемъ, че можемъ да мислимъ и работимъ сжщо както и мъже-тѣ. Въ много похвално направление е трѣгнѣла младата руския въ своето възпитание. Тя не гледа, че баща ѝ е богатъ, че е професоръ, генералъ, князь, тѣй щото тя не ще има нужда да се труди както и бѣдната дѣвойка — да се учи за учителка, докторка, акушерка, и др. Тя е обзета, проникната съ мисълта, че всѣкий, който иска да живѣе, трѣбва да работи, щомъ е човѣкъ въ пълната смисълъ на думата. Младата руския се развива всестранно, не се ограничава съ гимназиално образование, а свършва и гѣкое висше учебно заведение, готви се да бѣде добросъвѣтна, обществена работница, като разбира, че знанието не ще ѝ бѣде безполезно, ако бѣде само майка, възпитателка, но че тука положителнитѣ знания сж още по-необходими. На омѣжването тя не гледа, като на единственъ исходъ за жената, а знае, че то не ще да избѣгне отъ нея, та за това не бърза, не го поставя на първъ планъ.

Извѣстно е, че въ възрастта отъ 13—18 год. се развива женския организъмъ; въ този периодъ се придобиватъ разни болѣсти. Сгѣло може да се каже, че ни една жена въ стотѣхъ нѣма това здравие, което е имала до десетата си година. На казаната възраст трѣбва да се обърне най-големо внимание, за да се положи твърдо основание за физическото здравие, на което ще се строи здрава душевна сила, умствена красота, щастие и полезна обществена дѣятелностъ. Има още други по-важни причини защо трѣбва да се стрѣмимъ да бждемъ здрави. Приведенитѣ до сега причини могатъ да се нарежтъ егоистически, тѣй като се оказва, че е нужно да сме здрави за да бждемъ щастливи. Не трѣбва да забравяме, че сме длѣжни да влияемъ и на другитѣ — избавянieto на човѣческиятъ родъ отъ злото, невѣжеството и лжжата зависи най-много отъ насъ — женитѣ.

Мислимъ, че не би било неумѣстно, ако кажемъ, че въ сегашната подготовка на жената за обществен-

ния и семейния животъ не сж виновати само родителитѣ съ бързанieto си, дѣвоикитѣ съ своята нелюбознателностъ, но и мъжа. Жената съ сегашното развитие е просто огледало на потребноститѣ на мъжа. Ако мъжа търсеше въ жената другарка, съ която да сподѣли мислитѣ си, а не само жена, то той самъ щѣше да иска жената да се подготви да бжде такава и да има срѣдствата, за да се развива както и той. Жената тогава щѣше да развива своитѣ умствени способности вмѣето да бърза, какъ и да е, да се омѣжи до осемнадесетата си година само и само да не прихвърли тази възраст. Може нѣкой да възрази, че никой не ѝ е кривъ. Нѣка бжде тя самостоятелна и да се приготви за живота тѣй, споредъ както мисли за най-добръ. Но това сж само фрази, които не заслужаватъ внимание и неможтъ да издржжатъ никаква критика. Който е челъ нѣщо по *естествената история* не ще да откаже, че както у човѣка, така и у животнитѣ, двата пола сж имали голѣмо влияние единъ върху други и сж съдѣйствували да се развѣжтъ извѣстни способности и извѣстни тѣлесни форми, когато други сж съвършено изчезвали. Тѣй, напримѣръ, въ по-старо време се е обръщало внимание на физическата сила и на външността ѝ, разбира се, това е служило, като поощрение. Сжщо така може да стане подобрѣние въ умственото развитие, когато мъжа и жената еднакво търсжтъ единъ въ други другаръ, въ пълната смисълъ на думата, а не само сгруппяване, както е у животнитѣ. Когато жената започне да се развива, както и мъжа, и отбира отъ длѣжноститѣ и правата си, само тогава може да се яви напълно правственъ семеенъ съюзъ. Сега гледаме, че мъжа се развива все по-вече и по-вече, а жената стои на сжщото стѣпало въ умственото си развитие и въ сжщностъ нѣма нищо общо помежду имъ. Мъжа се разговаря съ своя другаръ, а ти ги зѣна, безъ да имъ разбира. Тукъ тамъ по-събуденитѣ чувствуватъ невѣжеството си, разбиратъ, че причината, защо не могатъ да взематъ участие въ разговора е, че нѣматъ никакво понятие за най-проститѣ нѣща, за които се говори. На други пѣкъ най-явно имъ се показва всѣки денъ, че тѣ се броятъ само за единъ по-горенъ родъ животни. Макаръ подобни обръщения да не сж свойствени на образования мъжъ, обаче нѣрѣдко се срѣщатъ.

Глава III.

Краткъ анатомически очеркъ за устройството на женския организъмъ.

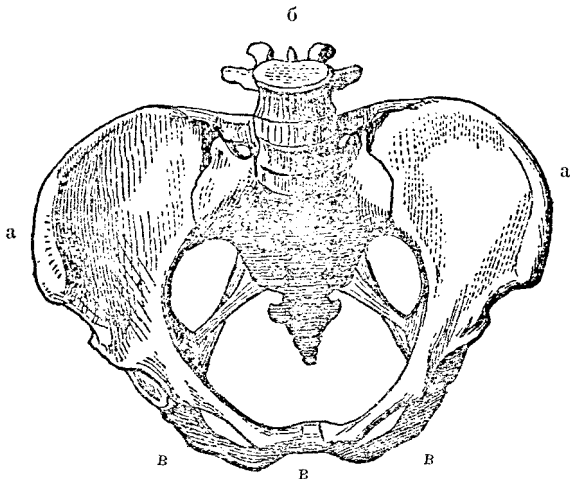
1) Коремната празнина. Стѣнитѣ на коремната празнина сжстожтъ по-вечето отъ мѣнки части, които сж закрѣпени за ребрата, тазовитѣ кости и грѣбнака. Горната и долната стѣни сжстожтъ само отъ мѣнки части, иматъ формата на куполи, които съ вдѣбнѣжитѣ си страни сж обръжжти една къмъ друга. Горната стѣна е грѣдно-коремната преградка — диафрагмата, на нея има отверстия само за оргнитѣ и кръвоноснитѣ съдове напримѣръ, хранопроводника, аортата ¹⁾ и главнитѣ долни венозни ²⁾ съдове. Предниятъ стѣна — така нарѣченитѣ коремни покрови,

^{1,2)} По тѣлото кръвта се разнася при помощта на два вида жили, които се наричатъ артерии и вени. Първитѣ разнасятъ чистата кръвъ. Най-главна артерия, която се начева отъ сърдцето се нарича аорта. По вентѣ се връща нечистата кръвъ въ сърдцето. отгдѣто отива въ бѣлня дробъ за да се пречисти.

коремния прессъ ³⁾ състои така също по-вече отъ мѣмки части съ исключение долната частъ, въ образованието на която вляза лобковата костъ съ джгитѣ си. Заднята стѣна на празнината е съвѣзмъ костна. Долната стѣна е тазовата диафрагма, която прегражда тазовата празнина отъ коремната и състои така също съвѣзмъ отъ мѣмки части.

Въ коремната празнина се помѣщаватъ стомаха, чрѣвата, далака, черния дробъ и бжбрецитѣ. Тѣзи органи сж съединени помежду си съ мазна ципа. Последнята така също покрива вътрѣшнитѣ страни на празнината. Отъ тази същата ципа се образува общото покривало на чрѣвата мазното-було. Тазовата диафрагма е частъ отъ същата мазна ципа (брюшината). Тя, като се спуща да покрие до долу заднята стѣна на коремната празнина, покрива последното чрѣво и прави една кривизна, покрива дъното на матката, минава на пикучния мѣхуръ и прелинава, за да покрие вътрѣшната страна на коремнитѣ покриви така щото съвършено прегражда двѣтѣ празнини. ⁴⁾ Тая мазна ципа има много кръвоносни съдове и нерви, затова е твърдѣ чувствителна и лесно е изложена на възпаление. ⁵⁾ Вследствие това, че тазовата преграда се състои отъ мѣмки части и е гжвкава (може да се растяга), то отнощението на двѣтѣ празнини е таково, че едната може да се увеличава за смѣтката на другата, (което става при трудността).

2). Таза е най-долната частъ на нашия скелетъ. Той се състои отъ безименнитѣ кости фиг. I. (а), коститѣ на кръстътъ (б) и лобковата костъ съ джгитѣ си (в).

Фигура I.

Преднитѣ краища на безименнитѣ кости сж много ниски, съединяватъ се съ джгитѣ на лобковата костъ и образуватъ костния поясъ, който се нарича

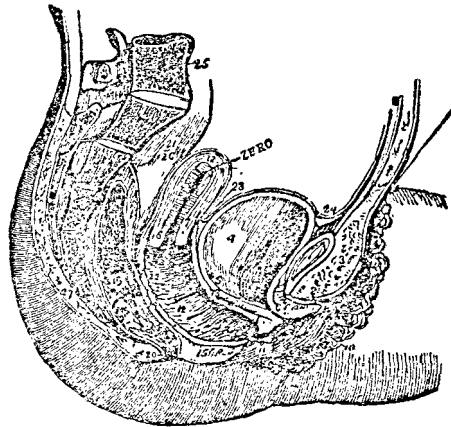
³⁾ Стѣнитѣ на корема се наричатъ коремния прессъ, защото се състоятъ отъ добри мускули; тѣ подобно на пресса натискатъ на вътрѣшнитѣ органи и ги поддържатъ.

⁴⁾ Тазовата диафрагма почти херметически закрива двѣтѣ празнини, тъй щото при обикновенното мнение на родилкитѣ е немислимо да влезе вода въ „сърцето“ и последното да „забере“, както това говорѣтъ невѣжитѣ. Заболяване се случва само когато при миснето не се е съблюдала нужната чистота.

⁵⁾ Практическа забѣлѣжка. При настинка, особено въ време на периода, при непаяннето, отъ нечистота, нецеремонното обръщение на бабитѣ съ тазовитѣ органи: съ истрѣсване, съ подвѣрзване, се възпалва тая ципа, което дава ужасни болки и, когато избухва общо възпаление — peritonit — често щти слѣдва смъртъ.

и родовъ каналъ; този поясъ има входъ и изходъ. Формата на входното откверстие има еллиптически образъ. Въ родовия каналъ има двѣ празнини — на малкия тазъ и на голѣмия, които се раздѣлятъ съ една линия. Празнината на първия има голѣмо значение въ акушерството, защото отъ правилното му развитие зависи исхода на ражданието.

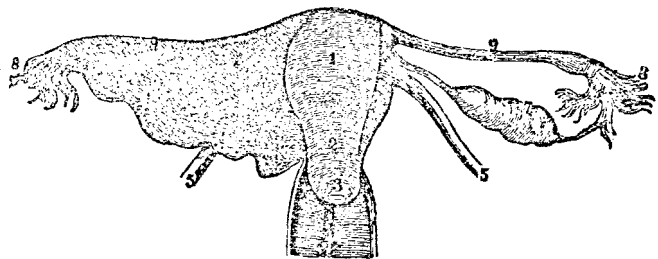
Въ тазовата празнина се помѣщаватъ матката съ придатѣцитѣ си — тржбитѣ и яйчницитѣ. Матката (фиг. II, ¹⁶) лежи подъ лобковата костъ (³), задъ нея се помѣщава последното чрѣво, (¹⁹), а отпреди ѝ лежи пикучния мѣхуръ (а, ⁵). Тѣзи органи сж помѣстени много наблизу единъ до други, та заболѣванието на единъ отъ тѣхъ се отразява и върху другитѣ.

Фигура II.

3) Матката е мускуленъ органъ, пълненъ съ кръвоносни съдове и нерви, има форма на малка продълговата круша, обвържта на долу съ по-тѣсния си край. Въ нея се разглеждатъ: дъно (¹), тѣло (²) и шийка. (³) Последнята се вдава въ влагалището и има откверстие. Дъното е малко обвържто напредъ, т. е. на преднята си страна има малка кривизна. Стѣнитѣ на матката сж много дебели, а празнината ѝ е много малка. Въ горната ѝ частъ, близо до дъното, отъ двѣтѣ страни има по една малка дупчица, въ която се откриватъ тржбитѣ. (Фигур. III). Последнитѣ постепенно се разширяватъ и къмъ краищата се завършватъ съ кждрави рѣси. (Фигура III, ⁸). Матката е укрѣпена отъ придатѣцитѣ си и съ осемъ свързки.

4) Ржжава или влагалището (виждъ фиг. III, ⁷) представлява цилиндръ съ малка кривизна. Стѣнитѣ му се състоятъ отъ мѣмки части.

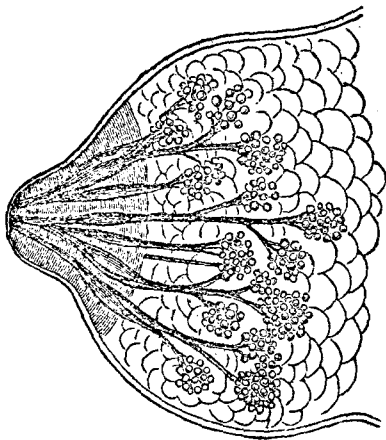

Фигура III.

5) Яйчницитѣ иматъ продълговата форма, (виждъ (Фиг. III, 7), лежатъ близо до краищата на кждравитѣ рѣси (фалоповитѣ тржби) и сж огжжти съ широкитѣ свързки на матката. (Фиг. III, 6) Тѣ съ-

стожктъ по-вече отъ съединителна тъканъ) построена въ видъ на мръжа, посѣта съ така нарѣченитѣ гарахови мѣхурчета, отъ които ежемѣсечно се отдѣля по едно яйце.

6) *Гржднитѣ или млѣчнитѣ жлъзи сж* построени въ видъ на гроздь, състожктъ отъ отдѣлни частички, които иматъ свои отдѣлни млѣчни ходове и се събиратъ въ единъ общъ каналъ, който се направлява къмъ коронката на грждитѣ, на която се намиратъ нѣколко дупчици, презъ които излиза млѣкото. Тѣзи жлъзи сж покрити съ една обща мазна обвивка и така се образуватъ грждитѣ. Последнитѣ можктъ да бжджтъ голѣми, и пакъ да не отдѣлятъ млѣко въ достатъчно количество. Голѣмината на грждитѣ зависи отъ мазната обвивка, а млѣкото се отдѣля отъ добръ развититѣ млѣчни жлъзи. При избирание на кърмачка трѣбва да се помнжтъ тѣзи свѣдения за да се опредѣли, кои гърди сж по млѣчни. (виждѣ Фиг. IV).

Фигура IV.

Глава IV.

Физиология на женския организмъ.

Всѣкой, който е запознатъ макаръ и изобщо съ физиологията, не може да не признае, че тя е твърдѣ интересна; но подробнитѣ ѝ разяснения сж още по-интересни и по-важни, защото даватъ по-ясно понятие за всичкитѣ физиологически процеси, които се извършватъ въ нашия организмъ. Само правилното разбиране на тия процеси и разумното спомагане за да ставатъ тѣ редовни, може да принесе полза.

Напримѣръ, младата дѣвойка знае за връдтата отъ стягането съ корсетъ, но пакъ се стяга, макаръ да е учила общата анатомия, физиология и хигиена и да е разбрала че у дѣцата, както и у младитѣ, ребрата сж много гъвкави, и при най-незначително натискане тѣ се вгъватъ, а особенно долнитѣ ребра. Ребрата, както е извѣстно, сж съединяватъ посредствомъ хрицели съ грждната кость и при стягането можктъ да се привижджтъ до толкози, щото да причиняжтъ болѣзненостъ. Така сжщо учжтъ, че въздухопоемнитѣ мѣхурчета на бѣлия дробъ сж намиратъ въ голѣмо количество, че тѣхната повърхностъ е тридесетъ пжтя по-голѣма отъ оная на цѣлото тѣло. Тази именно частъ на бѣлия дробъ, която се помѣстява долу въ грждния кошъ, е най-богата съ тия въздухопоемни мѣхурчета, тѣ поддържатъ здравето състояние на организма. Слѣдователно много е вредно стягането

на тия части, защото бѣлия дробъ се намалява въ обема си и не може да изтеглява изъ кръвта нужното количество вълнена киселина и да достави на кръвта нужното количество кислородъ.

За да може бѣлия дробъ да се напълни достатъчно съ въздухъ, то грждния кошъ трѣбва да се расширочава въ всичкитѣ си направления. Ако нѣкоя частъ на облѣклото е тѣсна, тогава пълно расшириване на грждния кошъ не може да стане, слѣдователно не може да се расшири бѣлия дробъ, за да се напълни съ достатъчно количество чисти въздухъ за окисление на кръвта. Недостатъчно окиснената кръвъ пакъ се връща въ лѣвата половина на сърдцето, отъ гдѣто отъ ново се распространява за да храни организма, а отъ нечистата кръвъ страдае кръвоносната система и цѣлия организмъ. Послѣ отъ стягането се измѣнява и самата тъканъ на бѣлия дробъ. Последния, като се не расширочава свободно, недонуска да влиза въздухъ въ най-малкитѣ въздухоноси мѣхурчета, затова тъканъта затвърдѣва и изгубва ластичностъта си, та става неспособна да пропусне достатъчно количество въздухъ въ кръвта, вѣлѣствие което се развиватъ разни болѣсти. Още стягането се отразява не добръ и на смилателнитѣ и тазовитѣ органи.

Много отъ дѣвойкитѣ пакъ и омжженитѣ жени си стягатъ талинтѣ за да се изглеждатъ привлекателни.

Това показва ясно, че таквизи хора иматъ съвсѣмъ малко понятие за хубавото и грациозното и ни най малко-относително устройството на тѣлото имъ.

Единъ отъ важнитѣ органи въ тѣлото на жената е — *матката*. Отъ анатомическия очеркъ знаемъ, че матката се помѣщава между другитѣ тазови органи и се държи отъ свонтѣ придатъци и осемъ свързки — двѣ широки свързки, които сж по една отъ странитѣ, двѣ кръгли, (фиг. III, 5) които сж закрѣпени отъ лобковата кость, двѣ сж закрѣпени на никочния мѣхуръ и двѣ на последнето чрѣво.

За здравето на жената е много важно тазовитѣ органи да сж въ нормално състояние. Маточнитѣ свързки трѣбва да сж добръ развити, силни, за да можктъ да ѝ удържатъ въ нормалното ѝ положение, тѣй като връхъ нежъ натискатъ органитѣ, които сж намиратъ въ коремната куфина и тѣзи, които ѝ обкржжаватъ. Надъ нежъ лѣжжтъ най-тѣжкитѣ органи: бѣлия дробъ, сърдцето, черния дробъ, стомаха съ чрѣвата и бжбрецитѣ, които, при извѣстно положение, оказватъ натискане на матката.

Когато стоимъ прави, тѣжестъта на тѣзи органи се распредѣля на тазовитѣ кости, но при венчкитѣ други положения тая тѣжестъ лежи на тазовитѣ органи. Тѣй като спомѣнитѣ вжтрѣшни органи се намиратъ постоянно въ движение, то за да се противостои на подобна подвижна тѣжестъ нужно е много по-голѣма сила. Ето, защо сж нужни ластични и янки свързки. За примѣръ — каква голѣма сила е нужно на сърдцето, всѣка минута за да тласка по кръвоносната система около три килограма кръвъ!

Сжщо така, какво силно напярженне употребява диафрагмата! Всѣкий пжтъ, когато бѣлия дробъ се расширочава, тя се съкръщава и натиска на черния дробъ, стомаха и чрѣвата на долу, по направление къмъ матката. Когато послѣ бѣлия дробъ изгонва въздуха, спада въ обема си, диафрагмата се повдига на горѣ и тѣзи органи пакъ заематъ мѣстото си, но при слѣдующето вджхване пакъ се повтаря сжщото дѣйствие надолу. Това свиване и распуцане на диафрагмата става 16 пжти въ минута и се продѣл-

жава презъ цѣлия животъ. Всичкитѣ органи на дишанието, храносмиланието и кръвообращението сѣ постоянно заети съ работа и се намиратъ въ движение. Ний често пѣти сѣдимъ наведени, а при това положение главата, плѣщитѣ, грѣдитѣ и корема сѣ наклонени напредъ и натискатъ на тазовитѣ органи; послѣдното бива още по-силно, когато сме застѣгнати, вслѣдствие на което тѣзи органи трѣбва да се отмѣстятъ още по-надолу и да заематъ още по-малко мѣсто. И свързкитѣ на матката трѣбва да се приспособяватъ къмъ това натискане.

Природата много внимателно се е погрижила за тоя толкова важенъ органъ, като го е помѣстила въ срѣдата, далечъ отъ твърдитѣ кости, заобиколила съ мѣмки части, снабдила съ силни и ластични свързки и голѣмо количество артерии и нерви. Но природата, види се, не е предвиждала корсетитѣ, тиранията на модата, инѣкъ тя, безъ съмнѣние, би направила свързкитѣ още по-силни за да можемъ да се стягаме до уродство съ разни желѣза. Да усилиме подобенъ натискъ на помѣнитѣ органи върху матката въ продължение на цѣли години и тия органи да се смѣстятъ въ пространство — една третя отъ това, което имъ е дала природата е, дѣйствително, едно медлено разрушаване на организмътъ. Наистина, нѣкои отъ органитѣ лесно се приспособяватъ къмъ мѣстото, което имъ се остава, но тази способностъ, разбира се, не е всѣкога въ еднаква степенъ, а освѣнъ това има и предѣлъ, за дѣ който изгубенитѣ сили не се възвръщатъ, разстроено то състояние не се поправя. Стѣспенитѣ органи не могатъ безнаказанно дълго време да се намиратъ въ това ненормално положение.

Има много нѣща, къмъ които извѣстни органи постепенно се приучаватъ, напиримѣръ съ закаляването можемъ да навикнемъ къмъ разни атмосферни промѣнявания, или чрезъ постоянното упражнение да се свикнемъ съ тѣжка работа, или да се Приучимъ да спимъ на твърда постелка. Но има нѣща, съ които много отъ органитѣ не могатъ да се свикнатъ. Едни отъ тия органи сѣ тазовитѣ. Тѣ не сѣ въ състояние да се приучатъ да издържатъ тѣжестта, която имъ се прибавя отъ стягането съ корсетитѣ и облѣклото. За да се удържи тая прибавена тѣжестъ, свърскитѣ на матката трѣбва да бждатъ постоянно изпнати, а въ този случай тѣ губятъ ластичността си и като износенъ ластикъ ставатъ слаби, отпуснати и не могатъ да се свиватъ вече така добръ, за да повдигнатъ тоя органъ на нормалното му мѣсто; вслѣдствие на това матката се измѣства, искривява и се спуща въ разни направления.

Много жени могатъ да потвърдятъ, че неправилното положение на тоя органъ причинява много сериозно страдание и общо разстройство. Повечето отъ тия страдания сѣ неизлѣчими, предъ тѣхъ медицината е безсилна; за това добръ е младитѣ дѣвоики да иматъ подробенъ свѣдѣния за тия нѣща за да могатъ на време да се предпазятъ, а не да се запознаватъ тогава, когато вече сѣ придобили нѣколъ болѣсти.

Матката е малъкъ органъ, но, както вече казахме, има голѣмо влияние на цѣлия организмъ, така сѣщо на нежъ се отразява нашето душевно и физическо състояние. При внезапна скърбъ, нещастие, заболяването на организма, матката приема голѣмо участие. Щомъ веднѣжъ се убѣдимъ напълно, че матката е много чувствителенъ органъ и има голѣмо влияние на цѣлия организмъ, то ще стане ясно, колко трѣбва

да сме внимателни и предпазливи, за да запазимъ здравето си.

По какъвъ начинъ и посредствомъ какво матката може да оказва влияние на цѣлия организмъ?

Тѣзи отъ читателкитѣ, които сѣ изучавали физиологията, навѣрно сѣ били много заинтересувани при изучаването на мозъка и нервната система и сѣ намирали тая телеграфическа система по-чудесна отъ оная, която открилъ Морсъ. Нервитѣ се раздѣлятъ, расклоняватъ толкози много въ тъкнѣта на организма, въ такива многочисленни тънки жички, щото най-тънката игла не може да бодне, до като не закачи нѣкоя нервна жичка. Послѣднитѣ съответствуватъ на телеграфнитѣ жички, по които се разнасятъ извѣстията по разни страни. Мозъка е главното управление, гдѣто се приематъ и предаватъ извѣстията. Да пояснимъ съ примѣръ работата, която се извършва въ главното управление. Едно босо дѣтенастъ жива на единъ гвоздей, което му причинява силна болка, до като крака му е набоденъ. Да видимъ какво се извършва въ тая секунда отъ болката. Гвоздеа докачилъ нерва. Болката е телеграммата, испратена на мозъка чрезъ една нерва, съ която се получава извѣстие за случившето се нещастие. Дѣтето не може да премѣсти или издигне крака си, до като мускула, който го привежда въ движение, не получи заповѣдъ отъ главното управление (мозъка) да направи това. Приказанието се получава чрезъ друга една нерва и всичко това сложно дѣйствие се извършва въ една секунда. Може да се случи раната да е сериозна, тогава природата се заема да съедини раскъсаната тъкнѣ и заздравя раната. Извѣстието за станжлото нещастие, за необходимата помощъ се пренася по други нервни жици — симпатическата нервна система и съ помощта на близнитѣ съсѣдни нерви, които иматъ свои кантори — нервни възели, изведнѣжъ се появява изисканата помощъ, т. е. става приливане на кръвта въ раненото мѣсто, появяватъ се нервни токове, възпалителна реакция — подутостъ, червенина и подиръ това болното мѣсто постепенно заздравя. Всичкитѣ части на организма сѣ тѣсно свързани съ мозъка и помежду си, при помощта на тая удивителна телеграфна система. За всѣко едно движение — отъ премигването на окото, подкачаннето и др. се праща най-първо извѣстие до главния мозъкъ, отъ гдѣто се и получава заповѣдъ, за да се изпълни това движение — премигването, премѣстваннето, скачаннето и др.

Съ най-голѣма чувствителностъ се отличава горната частъ на грѣбначния мозъкъ, която се нарича *дългестъ мозъкъ* и е расположена въ тилната частъ на главата. Всичкитѣ нерви се съединяватъ съ грѣбначния мозъкъ. Всичката нервна сила на организма въ своя пѣтъ къмъ главния мозъкъ и въ връщаннето си отъ него, се съсрѣдоточва въ дългестия мозъкъ. Частици отъ главния мозъкъ могатъ да бждатъ отнети безъ опасностъ за живота и разсѣдъка. Дългестия мозъкъ е несравнено по-чувствителенъ и ако само се убоде, се появяватъ судѣроги, а при силна повреждане — моментална смъртъ. Отъ тая забѣлѣжка за нервната система става ясно причинната, по която този малъкъ органъ (*матката*) има толкова голѣмо влияние на цѣлия организмъ.

(Славва).

Жената и образованието ѝ.

Мнозина от приятелите ни са ни запитвали, защо списанието ни не се занимава по-специално с жената: възпитанието длъжностите, и правата ѝ; въпроси, които са от голѣма важност, а се задоволява просто с даване на биографии, статии по възпитанието съ общ характер, които се отнасят толкова за жените, колкото и за мъжете?

На такъвизи трябва да припомнимъ, че списанието ни не е специално за жени, но за семейства, а знаемъ, че въ състава на семейството влизатъ и мъже. За насъ, подобрението на единъ народъ не се състои само въ привдигането на жената, но на жената заедно съ мъжа. Защото човѣка не е, ни мъжа, ни жената, но мъжа заедно съ жената. Чувствуваме ли, че трябва да привдигнемъ единия, то навѣрно и другия има нужда, защото те падатъ и ставатъ наедно.

Да говоримъ и пишемъ по възпитанието на жената е да се докоснемъ до предметъ, който лежи най-близо до сърцето ни, но не можемъ да не признаемъ че той е много обширенъ и може да се представи по много начини. За примѣръ, една извѣхтяла форма е: *Трябва ли жената да се възпитава?* Теоритично въпроса е исчерпанъ отъ неѣ страна. У насъ е прието вече за установенъ законъ, че учението е задължително до втори класъ, както за момчетата тъй и за дѣвоичките. Истина е, че практиката е много далечъ отъ теорията, но все пакъ показва, че сме на правия път, и че ако веднѣжъ хората разбержатъ каква е ползата отъ учението, то даже, не ще има нужда да стои като задължително. Преди двадесетъ години, ако нѣкой бѣше издалъ законъ, въ който да се изиска отопленнето да става съ печки, много хора биха мърмали противъ новото постановление, но днесъ печки (стъпни, чугунени, тенекянни) се намиратъ на всѣкъ дѣ и по-вече се очудватъ хората, ако намѣржатъ че се отопляваме по стария начинъ. Това е то, покажи ползата отъ едно нѣщо и виждъ, да ли не ще има хора, които да го желаятъ.

Защо родителите изобщо се старажатъ много по-вече за образованието на синовете си отъ колкото на дѣщерите си? Защото ползата е очевидна за едините, а съвѣмъ не ясна за другите. Родителите желаятъ чедата имъ да се нареджатъ, т. е. да некарватъ прехраната, облѣклото, жилището си, да спестятъ по нѣщо и най-послѣ да иматъ възможността да се задомжатъ и живѣятъ по-охолно. Те намиратъ, че учението дава до нѣкъдѣ това на синовете имъ, затова не се скѣпчатъ относително тѣхъ. Като дойде въпроса относително дѣщерите имъ, те го рѣшаватъ сяко така логично. Ако дѣщеря имъ много затѣга да се учи, тѣгли ѝ сърцето къмъ учение, то понѣкога ѣ оставатъ да продължава, като иматъ предъ видъ пакъ ползата, която има да извлече отъ това, *може да стане учителка*. Но, когато май момичето не залага да се учи, то на рѣдко са родителите, които ще ѣ пресилжатъ да ходи. Те се задоволяватъ съ извѣстната вече фраза: *Ний не ще да прагмемъ нишата дѣщеря учителка, съдвотелно ще ѣ държимъ въ къщи*, съ други думи ще ѣ момѣемъ.

Възможно е, че нѣкои отъ читателите не харесватъ, поведението на родителите спрямо милите си чедата.

Нѣка имъ кажемъ, обаче, че родителите са въ правото си. Защо да измѣчатъ едно дѣвоиче да учи

това, което отъ послѣ трябва да забрави, по причина че не ѣ нужно. Вѣткой, който горѣ долѣ е мислитъ върху програмите на дневните училища не би отказалъ това по нѣка кажемъ, че несполучливото разрѣшение, на този въпросъ, не е толкова неискание, колкото неумѣние, какъ да се разрѣши. А и какъ би могѣтъ да се разрѣши добре, когато тѣзи, които се занимаватъ съ правенето на програмите, по самото си, естество не са въ състояние да разбержатъ въпроса, съдвотелно не могатъ нищо да го рѣшатъ. Тамъ, гдѣто се касаеше работата до жената трябваше да има, ако не повече, поне една дѣвѣ жени, които да представяха недостатъците на дневните програми. Мъжете крожатъ обувца за жената, както и за тѣхъ си и като намѣржатъ, че тѣзи обувца са май въздѣгли за крака ѝ, те отрѣзватъ частъ отъ преднишата. Тя се чумери, не харесва, казва вашите обувки са по-голѣми, но те иматъ кроежъ, а гледайте, какви обувки ми давате. Тогава съдѣжатъ мъжете и ѣ обясняватъ, че никой не ѣ кривъ, крака ѣ малкъ. Убѣждаватъ ѣ, че обувките много не ще ѣ трѣбватъ, понеже ще прекара по-вечето време въ къщи. Навеждатъ ѣ сумма доказателства и тя най-послѣ подкривява глава, като че се съгласява, но въ дѣното на сърцето си чувствува, че можеше да бѣде работата малко по-другояче, само да бѣха ѣ оставили сама да си ги нарѣча.

Разбира се, че тѣзи жени са редки, но това не значи, че ги нѣма никакъ. А по-добре би било да се употребеше това що имаме, вмѣсто да го презираме, че не е отъ най-първото качество. Мъжете трябва да иматъ търпение спрямо жената, като помнятъ, че не могатъ да ѣ игнориратъ, безъ да пострадатъ сами те. Днескашната дѣвоичка люто ще си отмѣсти на синовете, които те толкова обичатъ. Това тя не би го сторила съзнателно, но тъй безъ да ще, безъ да има намѣрение, тя ще пошкава мъжа си и го тѣгли до равнина, въ който се намѣрва сама тя. Друго, че тя ще вѣенита цѣло поколѣние пакъ подобно на себе си.

Но на въпроса си. Родителите ще обръщатъ сящото внимание на образованието на дѣщерите си, ако виждаха въ това нѣкой сящественна полза за тѣхъ, защото те обичатъ толкова едините колкото и другите.

Въ идущия брой ще се разглежда: 1) колко видове дѣвически училища трябва да имаме? 2) Какъ трябва да са уредени, дѣвическите ни училища, тъй щото да приготвятъ жената за практичния животъ?

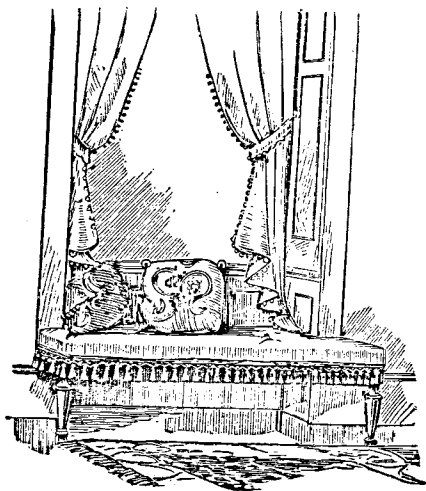
Мендерчета по край прозорци.

Въ мобелирането на една стая могатъ да се направятъ мендерчета, по край сайнтѣ прозорци, когато послѣдните са направени на дѣбели стѣни. Въ много нови къщи архитекта се вижда да не забрави подобни подробности. По таквизи съдалища могатъ да се направятъ и въ къщи, които не са съвѣмъ нови и то безъ много разноски. Взематъ се една дѣска четридесетъ и петъ сантиметра широка и дълга споредъ ширината на прозореца. Приковаватъ се на дѣската четири четвъртити крака, или пакъ ако желаемъ можемъ да ги изработимъ и да иматъ връзване, издаденостъ и пр.

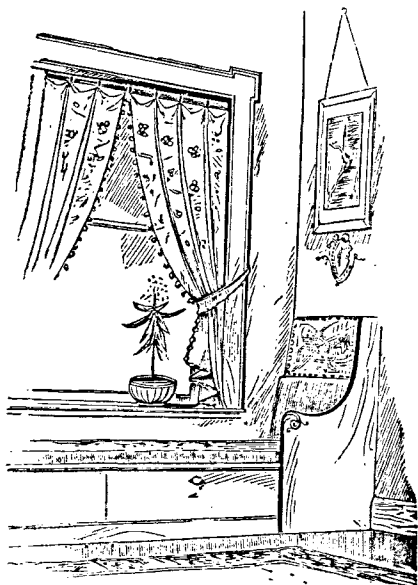
за по-вече красота, и ги боядисваме, или просто им туряме едно дустро отгорѣ.

За дѣската ошиваме едно душече, което пълнимъ съ вълненъ дребъ, или пакъ туряме на нѣколко ката единъ вехтъ непотрѣбенъ юрганъ и го покриваме отгорѣ съ плата, който трѣбва да е сходенъ по цвѣтъ, поне съ завѣситѣ по прозорцитѣ. Разбира се, че всичко трѣбва да се направи добрѣ, тъй щото нищо да се не събира отвѣтрѣ и да прилича на планини и

МЕНДЕРЧЕ СЪ ЧЕТИРИ КРАКА.

долини. Отдолу могатъ да се направятъ висулки отъ вълна, като пискюли, или пъкъ просто грѣчели отъ пресукана вълна, които да сж къси и сходни по цвѣтъ съ покривката. Такова менđerче виждаме въ Иллюстрация № 1.

МЕНДЕРЧЕ СЪ ЧЕКМЕДЖЕТА.

Въ Иллюстрация № 2. е изложено другъ единъ видъ менđerче, което може да служи и за долапче, да си туряме книги. Таквози долапче би било отъ особна важность за дѣцата, които ходятъ на училище. Едно малко менđerче, може да се раздѣли на двѣ чекмеджета (яхчеци) и всѣко дѣте да си има неговото

чекмедже. Това би спомогнѣло на много майки, които всѣка сутрина имъ се вие свѣтъ, догдѣ намѣржатъ всичкитѣ нужни нѣща и испратятъ рожбитѣ си на училище. Тогава менđerчето се нарѣча, като сандѣче съ чекмеджета, отгорѣ се прави душече, покрива съ платъ и остава да се гледатъ чекмеджетата, или пакъ се спуща една завѣса (перденце) околоръзъ. И двата вида менđerчета трѣбва да иматъ межки възглавници за олѣгане. Тѣ тогжтъ да сж просто басмени, или пакъ отъ нѣкой другъ межкъ и лежкъ платъ.

ПО ОБЛѢКЛОТО.

Представѣте си, че излѣзеше мода мжжетѣ да носятъ шапки толкози голѣми, колкото ржката ви. На ли щѣхте да се смѣете? На ли щѣхте да кажете, че главитѣ имъ ще настинатъ? На ли щѣхте да мислите че мжжетѣ, които си туряхъ подобни шапки по-вече обръщатъ внимание на модата отъ колкото на приличието. Ей, тогава да обрнемъ сжщитѣ въпроси и къмъ жената. Да, шапката трѣбва да е хубавичка, приличничка, гиздавичка, но трѣбва ли заради хубостѣта, и гиздавостѣта да ходимъ презъ зимния студъ гологлави? Не трѣбва да губимъ отъ предъ видъ, че отъ честитѣ простудѣвания на главата произлязъ катарата, която има много лоши послѣдствия. Имали ли сте случай да другарувате съ нѣкой госпожица, която е много чиста, много вредна, много скопосна, но постоянно си търси кърпата за носа, и поради това употрѣблява редовно двѣ кърпи всѣки день.

ПРАКТИЧНА ШАПКА. № 1.

Ако не сте имали случай, то не ще да съмъ азъ първата да ви пожелажъ подобно нѣщо, но увѣрявамъ ви, че не сте опитали всичкитѣ неприятности въ живота. Главата трѣбва да се пази сжщо тъй, както краката, за да се не простудява. Истина е, че косата ъж запазва, но не доволно за да не настива.

Въобще таквизи шапки биватъ отъ много скжпни материи и украшения гѣнжтъ толкова колкото и броенитѣ левове за тѣхъ.

Шапката трѣбва, най-първо отъ всичко, да пази главата отъ студа зимѣ, а лѣтѣ отъ пека. Слѣдъ това, трѣбва да се гледа, кое прилага, прилича на кроежа и цвѣта на лицето. Но да си туримъ маймунски шапчици, защото били по модата е да покажемъ само степенъта на разсѣждението си.

Формата на шапката въ иллюстрация № 1. показва единъ приличенъ кроежъ, който би прилѣгналъ на много лица, освѣнъ това материята не е и скѣпа. Таквази шапка отъ сръдно качество може да се вземе за шестъ лева и носи нѣколко зими отъ жената, която не ходи на вѣнъ по работа всѣки день. Фасонъ, приличенъ на настоящия, може да се носи двѣ и три години, даже отъ жената, която не се минува день да не излѣзе по два и три пѣти по работа.

Не сж много въ кривата посока мѣжегѣ, когато казватъ, че скѣпо имъ струваме. Ний по-вече хабимъ отъ колкото изнасяме нѣщата. На изнасеното нѣщо му се искаватъ паритѣ, но шапката която се захвърля на нѣкъдѣ, защото ѝ се е минѣло времето е прахованне на пари, трудъ, — потъ. Никоя отъ насъ не би захвърлила бащината, братовата, мжевата си работа — но увѣрявамъ ви, че всѣки пѣтъ правимъ това, когато захвърлимъ шапка, на която модата ѝ се е минѣла.

МОЯ КОСТУМЪ, № 2.

Иллюстрацията № 2. показва, какъ може да се направи една двѣгодишна рокля да служи като нова.

Политѣ бѣхжъ распрани, лекетата исчистени, платоветѣ огладени и обърнѣти отъ опачето. Останѣла ми бѣше подплата отъ една друга рокля, която тоже опрахъ, огладихъ и подрѣзохъ отъ долу, защото се бѣше много олизала, а прибавихъ едно парче здрава нова подплата за околоръзъ. За да ми стоѣтъ още по като нови политѣ, азъ купихъ единъ метръ тифонъ и го нарѣзахъ на широчина около двадесетъ и петъ сантиметра. Тогава намѣрихъ конци и ширитѣ сходни съ плата и ето ми нови поли. Ще речете: хжъ нови, какъ тѣй? Нови сж, увѣрявамъ ви, защото не само на мене се виждатъ тѣй, но и на много други мои приятелки — нѣче тѣ не бихжъ ми честители новата рокля.

Работата дойде до дрепката. Гледамъ жж, гледамъ жж, не жж бива, та не жж бива. Да, ржавитѣ сж се отрили — речете, че почти се гледа подплатата отдолу. Подмиснитѣ се озжбили, илинитѣ сж порастнѣли и нѣколко, даже, сж се пролизали. Да жж закърнѣ ли? се питамъ азъ. Да, трѣбва да се закърни. Но, на политѣ отгорѣ не прилича тази дрепка. Хж, дойде ми на ума, ще си купѣ кадефе и направѣ една дрепка. Ще допѣлнѣ реверитѣ ѝ отъ парчетата, които ми останѣхж отъ роклята, тѣй щото да не се изглежда, че носѣ политѣ съ дрепката на нѣкоя друга рокля. Като си скрочихъ дрепката, останѣхж ми парчета, съ тѣхъ азъ си гарширахъ фасона на минѣло годишната ми шапка, слѣдъ като му извадихъ кремевитѣ пера, които отново накѣдрихъ и турихъ на тази годишната си шапка.

Право да си кажѣ, харесвамъ си костюма, пѣкъ не е и лошъ. Цвѣта на роклята ми бѣше ясно канелиевъ, това гдѣто го викатъ café au lait, а кадефето ми е сжщия цвѣтъ, само че много по-тъмна отсѣнка.

Хж, щѣхъ да забравѣ едно нѣщо и то е че си купихъ кадефянъ ширитѣ, по цвѣтъ сходенъ съ политѣ ми.

Ще рече нѣкоя госпожа, ехъ че това не е ли все едно, каквото да си купѣ цѣла нова рокля, като жж взема по-евтена. Не е. — Азъ имамъ сега рокля, съ която могж да влѣза въ кое да е общество и да се чувствувамъ, че съмъ добрѣ облѣчена, а вий не бихте чувствували тѣй съ роклята, която ще направите съ паритѣ на една дрепка. Най-голѣмата икономия е да имашъ колкото можешъ по-малко рокли, но да сж отъ добъръ, траенъ платъ и ошити чисто, скопосано. Азъ по-предпочитамъ да имамъ двѣ добри рокли отъ колкото петъ евтини и ошити отъ нѣкоя шивачка — кройчка, която е просто хабачка.

—*—

Различнитѣ френски методи за готвене.

Отъ Мария Парлоа.

Продължение отъ X брой.

Особенъ начинъ за готвене бѣлъ бобъ.

Зеления бѣлъ бобъ, както и сухия много се готви въ Франция. Готви се по нѣкогашъ и червения, но по-рѣдко. Ако зеления бѣлъ бобъ е изсушенъ за презъ зимата, то той се натопява въ вода за около дванадесетъ часа.

Бѣлия бобъ обикновено се готви тѣй: Взема се половина кило зеленъ бобъ, или триста грамма сухъ, една глава лукъ, три лѣжнички масло, или претопена лой (около бжбренитѣ), една пѣлна лѣжничка ситна соль, половина лѣжничка пиперъ, една лѣжничка ситно смуканъ майданозъ и една литра врѣла вода. Боба се стотвя въ два часа време. Когато боба е врѣлъ цѣлъ часъ, тогава нарѣзва се лука на ситно и се туря въ тиганъ съ двѣ лѣжнички масло, за да се пѣриже полетиганя съ двѣ лѣжнички масло, за да се расбѣрзва сегизъ тигизъ, за да не загорни. Тогава се прибавя сольта пиперя и майданоза заедно съ опѣржения лукъ на боба. Когато боба е врѣлъ за два часа време, испѣжда му се всичката вода и му се прибавя една лѣжничка брашно опѣржено въ една лѣжничка масло.

Ако зеления бобъ е билъ изсушенъ, както се прави много често за зимовище, то той се натапя отъ вечерята въ студената вода. Сутрината се туря на огъня да за къкре двадесетъ минути съ довольно вода; тогава се туря въ една цѣдилка и се измива въ нѣколко студени води. Слѣдъ това готвенито става както и съ прѣсния зеленъ бобъ.

Моркови по Фламандски.

700 грама моркови, настъргани, исчистени, измити и нарѣзани на порѣзнички; половина литра рѣдкъ мѣсянъ буййонъ, три лъжници масло, двѣ не много пълни лъжнички соль, една четвъртъ отъ лъжичка пиперъ, една глава ситно нарѣзанъ лукъ една лъжичка захаръ и една лъжичка сжщо тѣй нарѣзанъ майданозъ. Варѣтъ се морковитѣ въ чиста вода за двадесетъ минути, тогава се исцѣждатъ. Турятъ се маслото и лука за да се пържатъ около петъ минути; прибавятъ семорковитѣ сольта, пиперя и захарята, за да се пържатъ десетъ минути, като се бърка постоянно, Прибавя се буййона; захлупва се и се оставя съ малко огънь, за да къкре за половина часъ; тогава се притуря и майданоза и остава да ври за петъ минути по-вече.

Сжщото ѳетие може да се сготви и съ голо зеле, само че трѣбва да се вземе едно цѣло кило, за да му дойдѣтъ добрѣ прибавкитѣ,

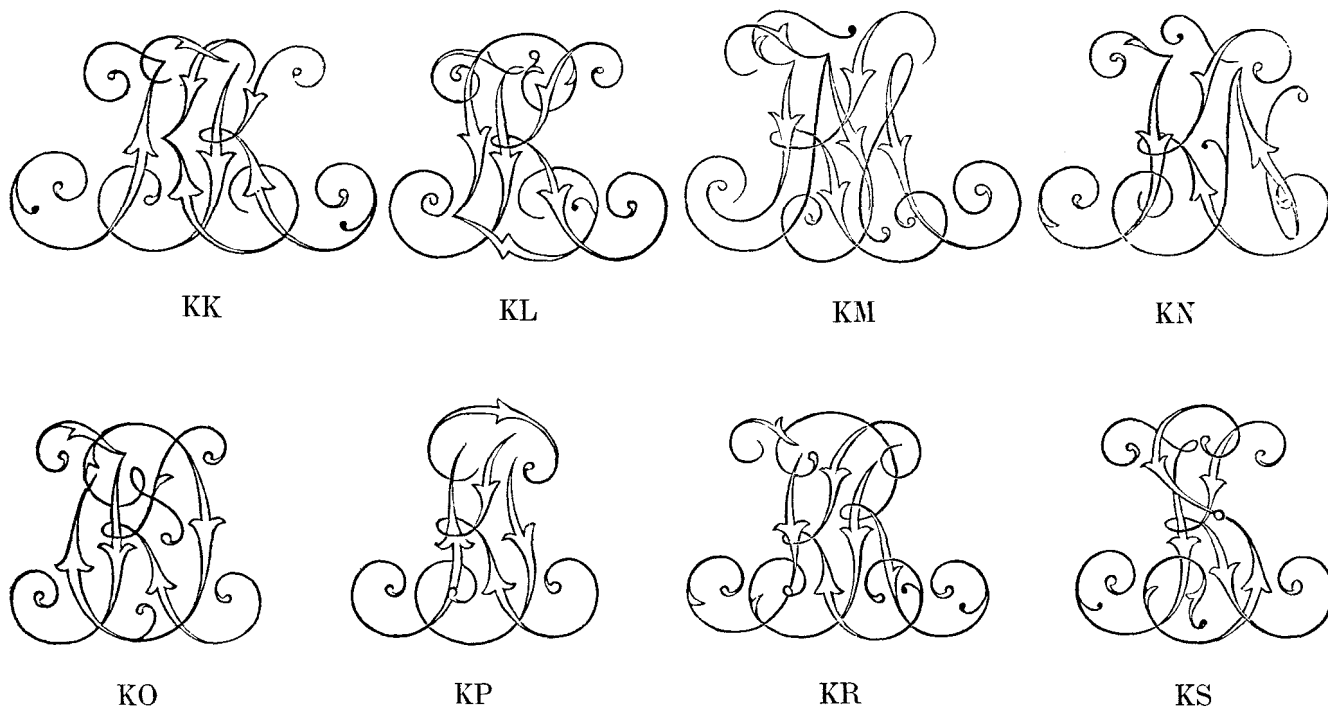
Спанакъ съ смѣтана (каймакъ) или пакъ млѣко.

Едно кило спанакъ, единъ коренъ салата, една лъжичка масло, една лъжичка ситна соль, половина лъжичка захаръ, малко ситно счукано индийско орѣхче, една лъжичка брашно размѣсено въ една чаша смѣ-

тана, или чисто млѣко. Исчистватъ се спанака и салатата и се турятъ въ една тенжера съ врѣла вода за да поврѣтъ петъ минути, тогава се турятъ въ една цѣдилка и исплакнватъ въ нѣколко води. Най-послѣ водата добрѣ да се испѣди и зеленчука да се скълца твърдѣ ситно. Туря се тенжерата на огъня съ маслото; прибавя се ситно нарѣзання зеленчукъ заедно съ прибавкитѣ и оставя да се пърже полекичка за петнадесетъ минути; тогава се прибавя брашното объркано съ смѣтаната и се пърже още петнадесетъ минути. ѳетието се сипва на препечени четвъртити порѣзнички хлѣбъ.

Постна чорба.

Отлѣтата чорба отъ бѣлия бобъ заедно съ една чаша отъ сготвения бобъ, една голѣма глава лукъ, двѣ лъжници ситничко нарѣзани моркови и голо зеле, двѣ лъжници масло, една лъжичка ситно нарѣзанъ майданозъ, една лъжичка захаръ, двѣ чаши хапки ягкъ хлѣбъ; соль и пиперъ споредъ вкуса. Нарѣзва се лука твърдѣ на ситно и се туря съ другитѣ зеленчуци за да се опърже въ маслото. Похлупва се и остава да се пърже половина часъ. Добрѣ сварения бобъ се претрива презъ цѣдилката и налива съ чорбата наедно въ тенжерата при зеленчуцитѣ, които се пържатъ. Тогава се прибавятъ подправкитѣ и оставя да къкре за половина часъ. Турятъ се хапкитѣ въ супияра и налива върхъ тѣхъ чорбата. Слага се на трапезата горѣща. Горнитѣ ѳетиета се слагатъ горѣщи Всичкитѣ сж евтини, и много вкусени.

МОНОГРАММИ.

ПОДПИСКА

ЗА

НАУЧНОТО РЕЛИГИОЗНО-ПРАВСТВЕННО СПИСАНИЕ.

„ВѢРА И РАЗУМЪ“

по преди

„ЦЕРКОВЕНЪ ВѢСТНИКЪ“.

Година Втора.

Продължава се подписката за абонати на „Вѣра и Разумъ,“ научно религиозно-правствено списание съ девизъ: *запознаване свещениците и народа съ най-сжественитѣ истини на християнството.*

Годишенъ абонаментъ 4 лева (за ученици и войници 3 лева), за въ странство 5 лева, **винаги предплатен и.** Излиза въ началото на всѣки мѣсець.

Редакторъ: Священникъ *Минъ Г. Минковъ*, Пловдивъ.

Программата на списанието е: Христовата църква — Библийски очерки. — Вѣроучение и нравоучение. — Християнски празници. — Живнеописанието на по-главни богоугодници. — Очерки, разкази и характеристика изъ областъта на рел. мир. — Духовенството въ отношение къмъ обществото. — Църковна практика. — Поучения за текущитѣ недѣли и празници. — Изяснение на Св. Писание. — За протестански расколъ и тѣхнитѣ мисии. Извѣстия, забѣлжки и обявления.

Далечъ отъ спекулативни побуждения, съ издаването на „Вѣра и Разумъ,“ редакцията на списанието, като се въодушевява отъ спомѣнатата си по-горѣ програма: *запознаването на свещениците и християнитѣ съ най-сжественитѣ истини на християнството*, сили се да подобри въ всѣко отношение едничкото списание по тази си програма въ княжеството ни и да го направи достъпно за всѣкого.

Списанието „Вѣра и Разумъ“ по своето отбрано и разнообразно съдържание, по изящното си издание и евтения издържа най-похвалната и насърчителна критика, както отъ мѣстния ни печатъ тъй и отъ иностранный.

Който испрати стойността на 10 абонамента ползува се съ едно годишно течение.

На настоятелитѣ се прави 10% отстъпка.

„СЕМЕЙНО ОГНИЩЕ“

ИЛЛЮСТРОВАННО ДОМАШНО СПИСАНИЕ

ИЗЛИЗА ВЪ КРАЯ НА ВСЪКЪЙ МЪСЕЦЪ, ВЪ ОБЕМЪ ОТЪ 3 ПЕЧАТНИ КОЛИ, НА 4-НИ.

ПРОГРАММА:

1) Романи, повѣсти и разкази (оригинални и преводни). 2) Биографии на прочути мъже и благородни жени. 3) Статии по възпитанието. 4) Домакинство: а) Кроение и шевъ б) рѣкодѣлие; б) упжтване по готварството; г) забѣлѣжки по градинарството; д) хигиенни правила. 5) Откъслени отъ музика 6) Нѣща, които струватъ да се знаѣтъ; 7) Забѣлѣжки за момичета.

ГОДИШЕНЪ АБОНАМЕНТЪ:

За България 8 лева, за странство 9 лева.

 Абонаментътъ става само въ предплата.

Поръчки и пари се испровождатъ до: книжарницата на А. В. Велчевъ въ гр. Варна, а рѣкописи — до редакторката на Списанието въ сѣщия градъ, — М. Недѣлкова-Попова.
